

jaargang 50, december 2023

zeemagazijn

het scheepvaart national maritime museum

Waar komen de aardbeien met kerst vandaan?

Atlantisch Venster: Kevin Osepa

Het meest bepoepete land ter wereld

Cor Jaring, dokwerker en fotograaf

Prentenboek Duiker Doris

De tentoonstelling *Food for Thought*
Foto: Twycer

Food for Thought

Michael Huijser
algemeen directeur

Foto: Julie Blik

'De wereldwijde handel in voedsel, kruiden en losse ingrediënten is nauw verbonden met scheepvaart'

Voor u ligt het themanummer rondom de tentoonstelling *Food for Thought* van Kadir van Lohuizen, die op 2 november werd geopend in Het Scheepvaartmuseum. De wereldwijde handel in voedsel, kruiden en losse ingrediënten is nauw verbonden met scheepvaart. In veel tentoonstellingen in het museum vertellen we over de invloed die de handel in voedselproducten had op de economie van Nederland en hoe die bijdroeg aan de ontwikkeling van onder meer Amsterdam als belangrijke handelsstad. *Food for Thought* belicht niet alleen deze eeuwenlange relatie tussen handel en scheepvaart, maar gaat ook dieper in op de positie die Nederland momenteel heeft in de voedselstromen in de wereld. Het is een urgent onderwerp, want we zijn ons er slecht bewust van dat een pandemie, een geblokkeerde vaarroute of de oorlog in Oekraïne bepaalt wat je wel of niet op je bord krijgt. In het interview met Kadir van Lohuizen en mij wordt hier dieper op ingegaan.

Maarten Remmers staat als gastcolumnist kritisch stil bij de zichtbare én onzichtbare wereld van een geglobaliseerde voedselindustrie. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp in het museum en daarom vertellen we iets meer over de activiteiten van ons Green Team, bijvoorbeeld tijdens World Cleanup Day.

Een andere bijzondere tentoonstelling waar we graag aandacht aan geven, toont het oeuvre van de fotograaf Cor Jaring. Aangezien we veel werk van hem in onze collectie hebben, eren we zijn tiende sterfdag door zijn belangrijke maritieme en buurtportretten te laten zien.

Als opmaat voor de nieuwe vaste expositie over de Atlantische Wereld (juni 2024) vertelt Gouden Kalf- en Amsterdamprijs voor de Kunst-winnaar Kevin Osepa meer over zijn nieuwe film, gemaakt in opdracht van Het Scheepvaartmuseum. Deze film is binnenkort in het museum te zien als Atlantisch Venster.

Veel leesplezier!

In dit nummer

6 **Waar komen de aardbeien met kerst vandaan?**
Kadir van Lohuizen en Michael Huijser over de tentoonstelling *Food for Thought*

14 **Franse kaarten van Nederlandse zeegaten**
Unieke manuscriptkaarten van cartograaf Charles-François Beautemps-Beaupré

20 **Verbonden via het water**
Het Atlantisch Venster van kunstenaar Kevin Osepa

24 **Object in beeld**
Illustratie Merel Corduwener

26 **Corrie, van Wittenburg**
Cor Jaring als fotograaf van de Oostelijke Eilanden en de Amsterdamse haven

Foto: Cor Jaring

34 **Museum van jou**
Bezoekers van het ligconcert aan het woord

40 **'Je vindt vaak de mooiste dingen als je er niet naar op zoek was'**
Crone Fellow dr. Jaap Jacobs over zijn onderzoek naar de Boxerbanden

44 **Van familietentoonstelling tot prentenboek**
De grenzeloze wereld van Duiker Doris

Foto: Roos de Bolster

50 **Het meest bepoepete land ter wereld**
Column Maarten Remmers

52 **Aanwinst**
Lasmasker van Francesco Giovine

54 **Gesignaleerd**
Parels voor op de leeslijst

56 **Een museum als werkgever**
Niet bij iedereen op de radar

60 **Groen?**
Gewoon doen!

Foto: Monique Kooijmans

65 **Cahier De Solebay Wandtapijten**
Een geknoopte oorlogskroniek

66 **Op de agenda**
Programmering winter 2023 / 2024

Vereeniging Nederlands Historisch Scheepvaart Museum

68 **Nautische Kring**
In het teken van Robbert Das

70 **Nieuwe traditie**
Van de Fellowshipskring

71 **Activiteitenkalender 2024**
De Verenigingsactiviteiten voor het komende jaar

Colofon Zeemagazijn
Zeemagazijn is het magazine van Het Scheepvaartmuseum en tevens het ledenmagazine van de Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum

Hoofredactie
Bibi Heuvelink, Marleen Smit en Tim Streefkerk

Tekstredactie
Arnoud Bijl

Vormgeving
Kingsize Creations

Basisontwerp
Thonik

Druk
Koopmans' Drukkerij BV

Aan dit nummer werkten mee
Roos de Bolster, Merel Corduwener, Erwin van Delden, Edo Dijksterhuis, Cato Ebeling Koning, Marja Goud, Teus Hagen, Michael Huijser, Jan Willem Kaldenbach, Sara Keijzer, Wiske Klop, Marleen Manneke, Maarten Remmers, Annette Schneemann, Marleen Smit, Tim Streefkerk, Jeroen Vahrmeijer, Eefje Valkema, Jeroen van der Vliet, Diederick Wildeman en Koos de Wilt

Met dank aan
Marijn van Beek, Sanne Bosselaar, Janire Braat, Lon Budding, Wim Castricum, Kwennie Cheng, Monique Dikken, Mirjam Duinkerken, Mitchell Ian, Jaap Jacobs, Kadir van Lohuizen, Kevin Marahi, Kevin Osepa, Oksana Samuseva, Luka en Vasyliya, Claartje Schouten, Larissa Smit, Astrid Sy en Jonathan Veenhuizen

Fotografie collectie
Bart Lahr

Contact
Heeft u vragen of suggesties voor de Vereniging Nederlands Historisch Scheepvaart Museum? Neem dan contact op per e-mail via vereniging@hetscheepvaartmuseum.nl

Adres
Het Scheepvaartmuseum,
Postbus 15443, 1001 MK Amsterdam
zeemagazijn@hetscheepvaartmuseum.nl

Zeemagazijn is gedrukt op FSC®-gecertificeerd papier. FSC (Forest Stewardship Council) is een internationale organisatie die verantwoord bosbeheer stimuleert. FSC® stelt wereldwijde standaarden voor bosbeheer op, met daaraan gekoppeld een keurmerk.

Waar komen de aardbeien met kerst vandaan?

Eten doen we allemaal, liefst drie keer per dag. We praten over wat er vanavond op tafel staat en verlekken ons bij plaatjes in culinaire bladen. Maar wie ons voedsel maakt, en hoe, dat weten we eigenlijk amper. De tentoonstelling *Food for Thought* laat de werking zien van de voedselindustrie, die een enorme impact heeft op klimaat, geopolitieke verhoudingen, leefomgeving en scheepvaart.

Edo Dijksterhuis

Agrocare is een van de meest toonaangevende tomatenproducenten in Europa. De nieuwste hightech kassen in Middenmeer zijn 141 hectare groot en leveren 80 miljoen kilo tomaten per jaar. Foto: Kadir van Lohuizen / NOOR Images 'Food for Thought' 2021

Het verbaast Kadir van Lohuizen dat voedselzekerheid niet allang boven aan de politieke agenda staat. Toen de fotojournalist en documentairemaker voor zijn vorige tentoonstelling in Het Scheepvaartmuseum, *Rijzend water* (2019-2021), de gevolgen van de stijgende zeespiegel in beeld bracht, zag hij hoe precair de situatie op veel plekken al is. 'De grond verzilt en het water wordt brak', vertelt hij. 'Lang voordat het land onder water komt te staan, kun je er al niets meer op verbouwen.'

Dit besef deed hem zich afvragen: waar komt ons eten, dat we als vanzelfsprekend uit supermarktschappen plukken of thuis laten bezorgen, eigenlijk vandaan? Zoals hij eerder deed met afvalstromen, volgde hij de weg die voedsel aflegt van producent tot consument. Het resulteerde in *Food for Thought*.

'Ik had dit eerst bedacht als een mondiaal project', vertelt Van Lohuizen, die voor zijn werk al dertig jaar bijna non-stop onderweg is. 'Nederland zou hierbinnen een hoofdstuk worden. Maar toen kwam covid en kon ik niet meer weg. Vervolgens ben ik

steeds dieper de Nederlandse voedselindustrie in gedoken: een reis tussen verbijstering en verwondering. Ongelooflijk hoe zo'n klein land de op één na grootste cacao-overslaghaven ter wereld bevindt zich in Amsterdam. We hebben de grootste tomatenteler van Europa. En 70 procent van alle groente wereldwijd is te herleiden tot Nederlandse zaadveredelaars.'

Zoals ieder groot project dat Van Lohuizen onderneemt, begon *Food for Thought* met gedegen research. Goed voorbereid klopte hij aan bij tuinbouwbedrijven, supermarkten, slachterijen, melkfabrieken en boerenbedrijven. Toch viel binnenkomen niet mee. 'En dat terwijl ik niet uit was op een schandaal. Ik ben oprecht geïnteresseerd en wil weten waar mijn andijvie wordt gesneden of mijn sperziebonen worden geteeld. Maar er heerst veel wantrouwen in de voedselindustrie. Zelfs bij distributiecentra van Albert Heijn was het moeilijk. Het komt, denk ik, doordat ze bang zijn dat ik hun marketingplaatje verstoort: blijde varkens met krulstaarten en kippen in de wei. Dat is natuurlijk niet de werkelijkheid.'

Afgekeurde stroopwafels die het bedrijf Nijsen/Granico verwerkt tot voer voor varkens en kippen. Er wordt allerhande weggegooid voedsel gebruikt, zoals snoep, brood, donuts en slagroomtaarten. Foto: Kadir van Lohuizen / NOOR Images 'Food for Thought' 2022

Bustanica in Dubai is naar eigen zeggen de grootste *vertical farm* ter wereld. Op 30.000 m² worden het hele jaar door sla, spinazie, boerenkool en rucola verbouwd. Daarbij is de hele ruimte in gebruik en groeien er verschillende groente boven en onder elkaar. In het hete klimaat van de regio is veel energie nodig voor deze productie. Foto: Kadir van Lohuizen / NOOR Images 'Food for Thought' 2022

Naarmate hij langer bezig was en een netwerk had opgebouwd, kreeg Van Lohuizen toch vaker toegang. En zag hij hoe het er echt aan toegaat. 'Toen verbaasde ik me nog meer over het gebrek aan transparantie. Want slachterijen zien er niet meteen uit als bloederige martelkamers, eerder als ziekenhuizen. En de eerste keer dat ik in de Wieringermeer kassen bezocht, was ik diep onder de indruk van alle geavanceerde technologie.'

Ondanks alle innovaties en strak gecontroleerde productieprocessen is de voedselindustrie lang niet altijd duurzaam, besefte Van Lohuizen. 'Het Westland, dat afhankelijk is van betaalbaar gas, zal over honderd jaar niet meer bestaan als de zeespiegel blijft stijgen. Landbouwgrond klinkt sneller in door het gebruik van zware machines en is op een gegeven moment onvruchtbaar en verzilt. En dan hebben we het nog niet over de milieukosten door de rol van Nederland als transporthub voor voedsel. Iedere dag landen op Schiphol twee cargovluchten vol nijlbaars, een vis die hier nergens op het menu staat. Ook worden er tonnen uien geïmporteerd terwijl Nederland zelf 's werelds grootste producent is van dat gewas. Maar onze uien hebben spikkel-tjes die de Nederlandse consument niet mooi vindt, dus gaat de complete oogst de grens over.'

Van Lohuizen is kritisch, maar heeft toch ook begrip gekregen voor de boeren. 'Die zijn vanaf de jaren vijftig gestimuleerd om te intensiveren, aangemoedigd door het motto "nooit meer honger" van landbouwminister Sicco Mansholt. Goedkoop gas uit Groningen en royale subsidies fungeerden als smeermiddel. Al snel was het zo dat je als boer alleen kon overleven door het productieproces te moderniseren en de productie te vergroten. De Rabobank stond altijd klaar met een lening.'

'De gemiddelde Nederlander weet niet hoe een megastal eruitziet of waar de aardbeien vandaan komen die hij eet met kerst. Maar we hebben het recht om dat te weten'

Een van de grootste containerschepen ter wereld meert aan in de haven van Jebel Ali (Dubai), een van de grootste havens ter wereld. Naast andere grondstoffen zijn er veel voedselproducten aan boord. De Verenigde Arabische Emiraten zijn nu nog afhankelijk van de import van grondstoffen, maar willen in de toekomst het meeste voedsel zelf produceren. Foto: Kadir van Lohuizen / NOOR Images 'Food for Thought' 2023

Die nog steeds voortschrijdende intensivering – met megastallen, genetisch gemanipuleerde monoculturen en hoogtechnologische hulpmiddelen – ziet Van Lohuizen ook in het buitenland. Toen de covid-pandemie eenmaal voorbij was, reisde hij naar de VS, China, Kenia, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten om de voedselindustrie daar te bestuderen. ‘Vanuit die landen lopen allemaal lijntjes van en naar Nederland’, concludeert hij. ‘Het gaat vooral om export van kennis. In de Emiraten gebruiken ze Nederlandse knowhow om in rap tempo zelfvoorzienend te worden. En ik heb nergens een slachtlijn of kassencomplex gezien dat zonder Nederlandse inbreng is neergezet.’

De rol als spil in de voedselindustrie gaat eeuwen terug en Het Scheepvaartmuseum toont dat historische kader. ‘In de vaste collectie leggen we verbanden met *Food for Thought*’, licht directeur Michael Huijser toe. ‘Ons gebouw was vroeger het distributiecentrum van de marine en stond in verbinding met de rest van de wereld. Op een schilderij van de haven is te zien hoe de import en export van voedsel vroeger gingen, eigenlijk zoals het nu nog steeds gebeurt.’

‘Blijde varkens met krulstaarten en kippen in de wei. Dat is natuurlijk niet de werkelijkheid’

Het overwegend maritieme transport van voedsel en de historische component maken Het Scheepvaartmuseum een logische plek voor deze tentoonstelling. Huijser vindt daarnaast dat maatschappelijk engagement behoort tot de taken van een publieke instelling. ‘Wij opereren niet geïsoleerd van de rest van de maatschappij’, zegt de directeur, die de museale modus operandi beschrijft als ‘van buiten naar binnen naar buiten’. ‘Zoals we ook proberen te doen met actuele onderwerpen als diversiteit, slavernij, migratie of armoede, verbinden we voedsel aan het verhaal van onze eigen collectie.’

Food for Thought brengt de voor velen onbekende wereld van de voedselindustrie tot leven met bewegend en stilstaand beeld op vier meter brede schermen. ‘Alsof je één-op-één in een stal staat’, beschrijft Van Lohuizen het. Naast die directe beleving wordt er veel achtergrondinformatie gedeeld, maar niet zozeer in tekst. Tentoonstellingsmakers Kummer & Herrman hebben vooral

Het verpakken van avocado's bij GMS (Gateway Marine Services) in Kenia voor verscheperij per geklimatiseerde container naar Rotterdam voor de Nederlandse markt. Vanuit de haven van Mombasa gaan ze naar Salalah (Oman), waar ze worden overgeladen op een ander containerschip naar Rotterdam. De reis duurt 26 dagen. Foto: Kadir van Lohuizen / NOOR Images 'Food for Thought' 2023

gekozen voor infographics, die veel beeldender duidelijk maken om welke hoeveelheden en verhoudingen het nu eigenlijk gaat.

De tentoonstelling is verder aangekleed met een uitgebreid publieksprogramma inclusief culinaire *food nights* voor jongeren, en het museum heeft een kookboek gepubliceerd met seizoensgebonden gerechten. Moraliserend wil Het Scheepvaartmuseum pertinent niet zijn, benadrukt Huijser. ‘De boerenprotesten en de discussie over

stikstof laten zien hoe polariserend dit onderwerp soms is. Het ontbreekt aan een fundamentele discussie over de grenzen aan de maakbaarheid van onze voedselproductie. En als een van de grootste zaadveredelaars ter wereld wordt verkocht aan Chinezen, worden daar geen Kamervragen over gesteld en staan er geen dikke koppen in de kranten. Terwijl het toch gaat over de toe-

komst van Nederland. Wij willen die discussie op gang helpen.’

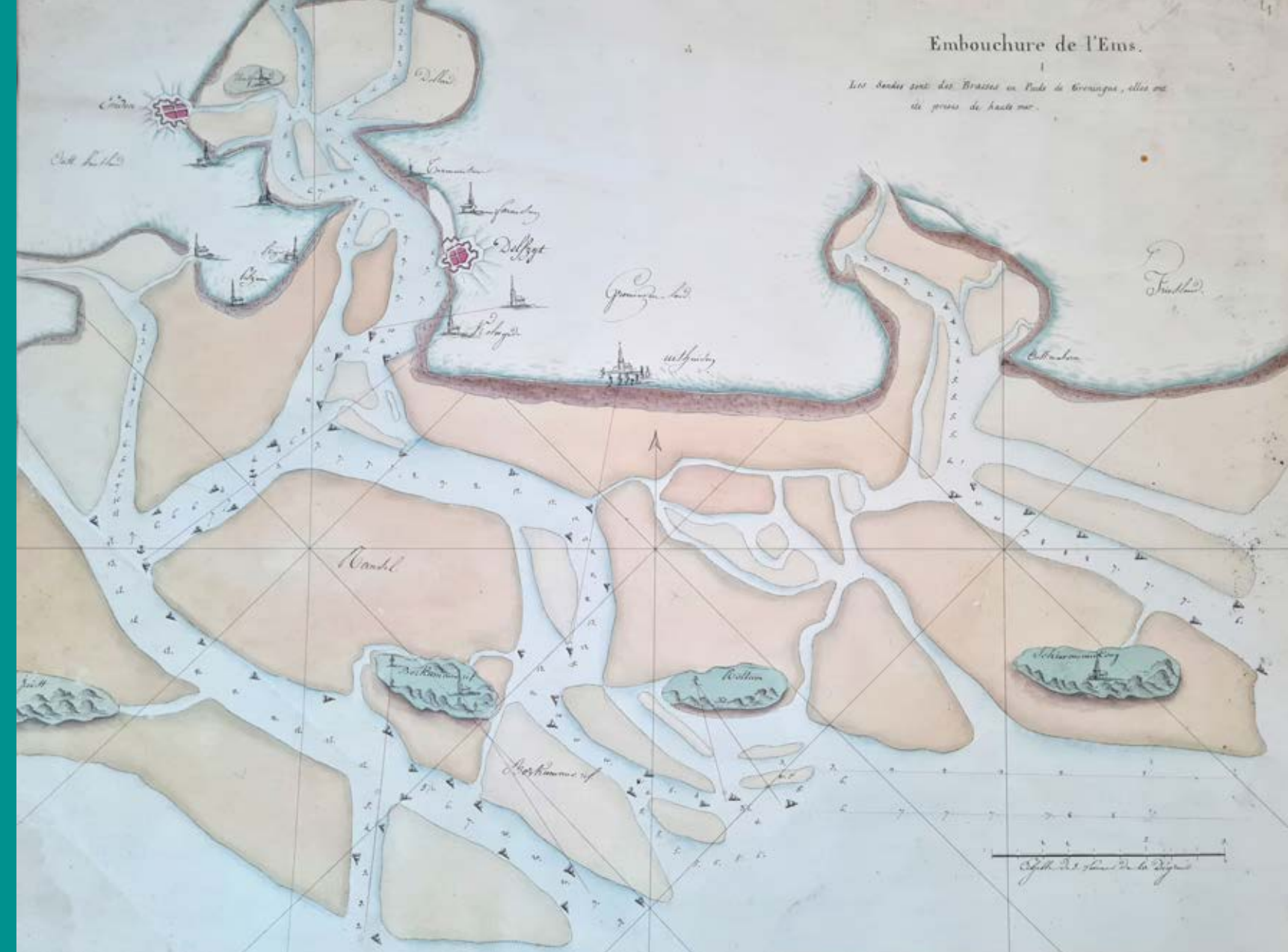
‘De gemiddelde Nederlander weet niet hoe een megastal eruitziet of waar de aardbeien vandaan komen die hij eet met kerst’, vult Van Lohuizen aan. ‘Maar we hebben het recht om dat te weten. Daarom laat ik het zien.’

Franse kaarten van Nederlandse zeegaten

Recentelijk verwierf Het Scheepvaartmuseum unieke manuscriptkaarten van Nederlandse zeegaten gemaakt door de Franse cartograaf Charles-François Beautemps-Beaupré (1766-1854). De kaarten geven een bijzonder beeld van de werkwijze van deze cartograaf. Maar waarom bracht een Franse cartograaf Nederlandse zeegaten in kaart?

Diederick Wildeman

Kaart van de ingang van de Dollard met Delfzyl en Emden en de eilanden Schiermonnikoog, Rottum(eroog), Borkum en Juist, 1812. In 1821 verscheen een gedrukte kaart van Beautemps-Beaupré van dit gebied. Inv. nr. 2023.0009

De Nederlandse maritieme cartografie was in de laatste decennia van de achttiende eeuw in het slop geraakt. Door de teruggang van de scheepvaart was er minder afzet van kaarten en andere navigatiemiddelen. Tot dan toe werden zeekaarten samengesteld door commerciële uitgevers. Die schrokken nu terug voor investeringen, waardoor in de Nederlanden nauwelijks nieuwe of bijgewerkte maritieme kaarten meer verschenen.

Tussen 1794 en 1814 stond Nederland sterk onder Franse invloed. Van 1810 tot 1814 maakte Nederland zelfs formeel deel uit van Frankrijk. In deze gehele periode was Groot-Brittannië de grootste bedreiging voor Frankrijk, en daarmee ook voor Nederland. Frankrijk was op het Europese continent militair het sterkst, maar op zee was de Royal Navy heer en meester. Dat betekende dat verdediging van de kust van Frankrijk en zijn Nederlandse bondgenoot van het grootste belang was.

Met name de mondingen van de rivieren en de zeegaten kregen de aandacht van de militairen. Goede en actuele kennis van het kustgebied en de zeegaten was dus uiterst belangrijk, maar kaarten hiervan ontbraken.

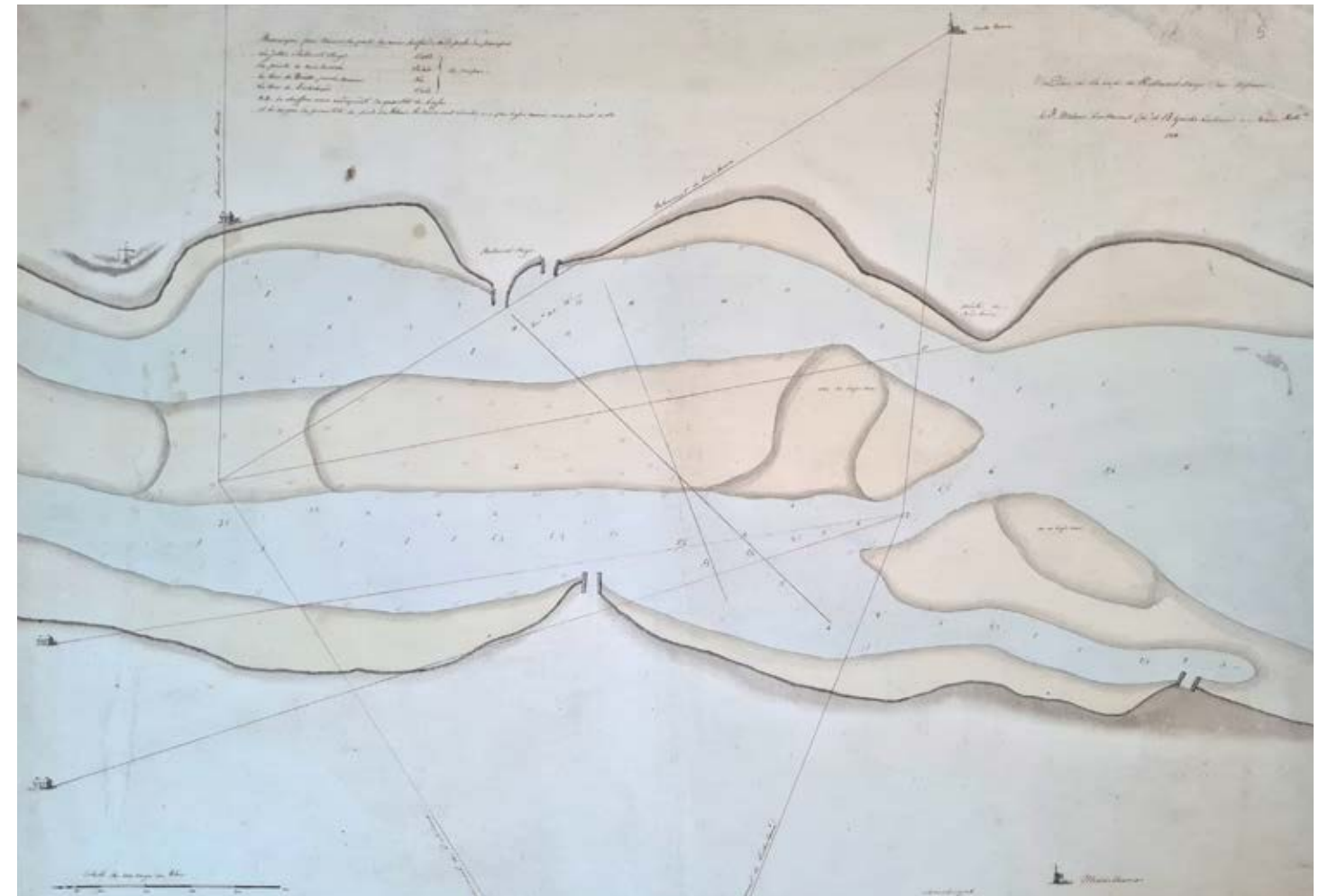
In de Franse tijd hebben de Britten zelfs twee keer geprobeerd landingen uit te voeren op de Nederlandse kust, bijvoorbeeld in 1809 op Walcheren. De aanval mislukte vooral door ziekte onder de Britse troepen. Deze pogingen maakten de verdediging van de Nederlandse kust tot een grote prioriteit. Bezit van goede en betrouwbare zeekaarten van deze gebieden kon de inzet van schepen, mensen en materiaal versnellen. De Franse overheid nam daarom het initiatief om de belangrijkste Nederlandse vaarwaters in kaart te brengen. De opdracht werd gegeven aan de beste hydrograaf (iemand die metingen doet op zee voor het maken van zeekaarten) van zijn tijd: Charles-François Beautemps-Beaupré.

Bezit van goede en betrouwbare zeekaarten van deze gebieden kon de inzet van schepen, mensen en materiaal versnellen

Beautemps-Beaupré werd in 1766 ver van de zee geboren, in het dorp La Neuville-au-Pont in de Champagnestreek. Al op jonge leeftijd ging hij naar Parijs en kwam daar in de leer bij een plaatsgenoot en familielid, de cartograaf Jean-Nicolas Buache (1741-1825). Tot dan was het gebruikelijk om met een kompas peilingen van de richting naar de kenmerkende punten in de omgeving te nemen. Later waren dan uit deze peilingsrichtingen de diverse posities van de waarnemingen samen te stellen tot een kaart.

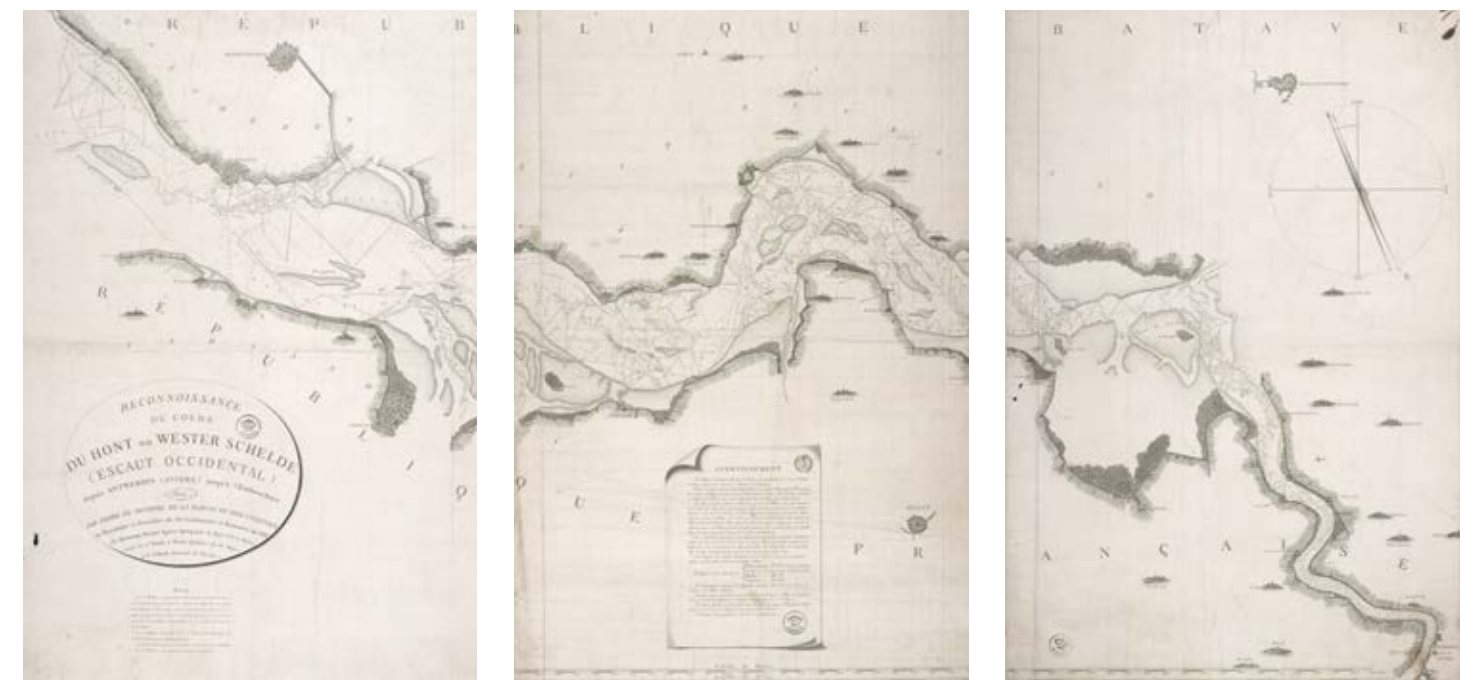
Beautemps-Beaupré nam geen kompaspeilingen. Hij bepaalde alleen de hoeken tussen de meest markante punten. Daarbij gebruikte hij een nieuw instrument, de reflectiecirkel, die ontwikkeld was door een landgenoot, Jean-Charles de Borda. Met een reflectiecirkel werd het mogelijk de hoeken tussen punten op de wal snel achter elkaar én zeer nauwkeurig te meten. Terug aan land konden de afstanden tussen de waarnemingspunten berekend worden. Het leverde ook een groter aantal punten op waarvan de positie te bepalen was ten opzichte van de referentiepunten (de kenmerkende punten op de wal). Door steeds gelijktijdig met de bepaling van de waarneming van de hoeken de waterdiepte te meten, kon dan later een zeekaart worden samengesteld. Zijn werkwijze kreeg in heel Europa navolging.

Kaart van het Haringvliet en de Redde van Hellevoetsluis. Op de kaart staat dat deze gemaakt is door 'E.F. Mesens, lieutenant col. et I.F. Gericks lieutenant de la Marine Hollandaise', waarschijnlijk medewerkers van Beautemps-Beaupré. 1810. Inv. nr. 2023.0004

Afbeelding van een hydrograaf (doet waarnemingen voor het maken van zeekaarten), staand op een rots, met een reflectiecirkel in zijn hand, terwijl een assistent aantekeningen maakt. Afbeelding op de titelpagina van C-F. Beautemps-Beaupré, *Pilote Français*. Parijs, 1822. Inv. nr. B.0032(128)

Gedetailleerde zeekaart in drie bladen van de monding van de Westerschelde tot Antwerpen, 1799. De eerste zeekaart die met de nieuwe, nauwkeurige methode van Beautemps-Beaupré werd gedrukt, door hemzelf. Deze kaart werd al in 1985 door het museum verworven. Inv. nr. A.5596

Kaart van Zeeland met zowel de bestaande als enkele geplande forten langs de Wester- en Oosterschelde. Het bereik van het geschut van de forten is weergegeven. Ca. 1812. Inv. nr. 2023.0001

Onlangs heeft het museum negen handschriftkaarten weten te verwerven die vermoedelijk door Beautemps-Beaupré of zijn medewerkers zijn vervaardigd. Dit zijn:

1. Een grote kaart van Zeeland met de nadruk op de Westerschelde en de fortificaties, 'Plan des deux embouchures de l'Escaut, jusqu'à la pointe de Doel, par Mr. Ollivier, lieutenant de vaisseau'. De kaart is van circa 1812 en bevat zowel bestaande als geplande forten. Bij een aantal forten is het bereik van het geschut aangegeven. 72 x 115 cm
2. Kaart van het Haringvliet ten oosten van Hellevoetsluis. Titel: 'Kaart van een gedeelte der rivier het Haringvliet, van boven den Stadsen Hoek tot Hellevoetsluis, met eenige dwarspeilingen, gedaan by laag water in maart des jaars 1781'. Deze kaart is een kopie in handschrift van die van het Haringvliet van de hand van Dirk Klinkenberg uit 1781. 29 x 54 cm. Wellicht gebruikt als referentie voor nieuwe zeekaarten.
3. Een kaart van het Haringvliet ten westen en oosten van Hellevoetsluis, maar veel meer uitgewerkt en met meer dieptecijfers dan de kaart hierboven. Titel: 'Plan de la rade de Hellevoetsluys par Messieurs E.F. Mesens, lieutenant col. et I.F. Gericks lieutenant de la Marine Hollandaise, 1810'. 46 x 64 cm

4. Kaart van Schouwen-Duiveland met omringende wateren. 50 x 70 cm
5. Kaart van de ingangen van de Oosterschelde, het Haringvliet en de Maas. 52 x 74 cm
6. Kaart van het Marsdiep tussen Texel en Den Helder met de Haaksgronden. Geen titel. 90 x 72 cm
7. Kaart van het Marsdiep tussen Texel en Den Helder, titel: 'Carte du passes du Texel'. Meer uitgewerkt, met meer dieptecijfers. 30 x 46 cm
8. Zeegat ten westen van Terschelling ('île der Schilling'). De vuurtoren de Brandaris is aangegeven. 46 x 60 cm
9. Monding van de Eems, met de Nederlandse Waddeneilanden Schiermonnikoog en Rottum(eroog) en de Duitse Borkum en Juist. Titel: 'Embouchure de l'Ems'. De tekst vermeldt dat de opname is gedaan door Beautemps-Beaupré in 1812.

De kaarten zijn verworven van Artem Rare Books in Den Haag. Ze waren daarvoor als verzameling bewaard in het Château du Pays de Penthièvre (Bretagne).

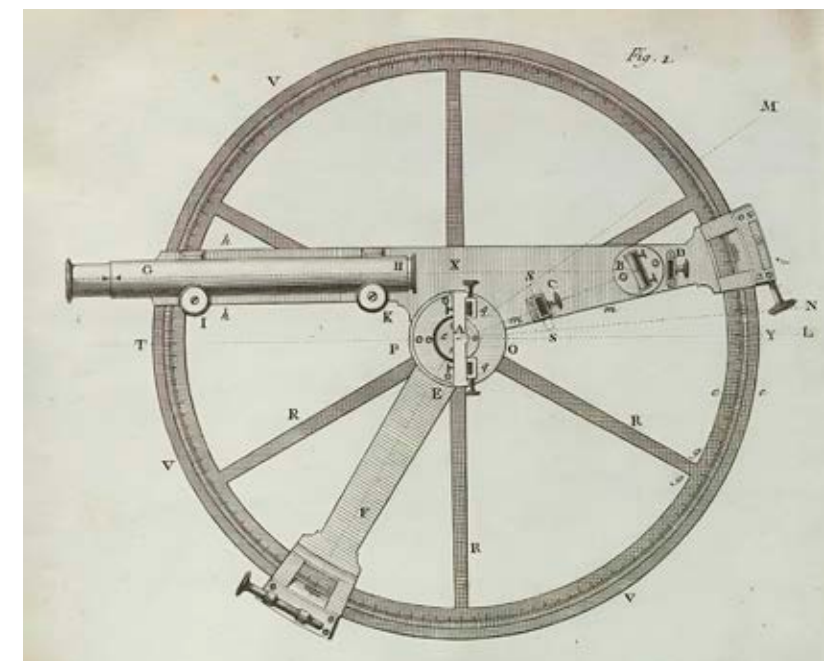
Het museum heeft met deze kaarten zeker een waardevolle, interessante collectie weten te verwerven, die veel onderzoeksmogelijkheden biedt

Van 1799 tot 1803 had Beautemps-Beaupré de taak om de kusten van Duinkerke tot Zeeland in kaart te brengen. In 1799 verscheen in drie bladen een grote nieuwe kaart van de monding van de Schelde tot Antwerpen. Het was de eerste kaart volgens de nieuwe nauwkeurige methode die in druk verscheen. In 1803 publiceerde Beautemps-Beaupré nog een aparte kaart van het smalle vaarwater van het Sloe, tussen Walcheren en Noord- en Zuid-Beveland. Deze twee gedrukte kaarten bevonden zich al in de collectie van Het Scheepvaartmuseum. Ten slotte bracht hij in 1804 een overzichtskaart uit van de Noordzee tussen Oostende en Hellevoetsluis. Na een periode waarin hij werkzaam was in het Middellandse Zeegebied, keerde hij terug naar de Noordzee. Hij werkt vooral aan de kartering van de zeegaten langs de Nederlandse en Duitse Waddenkust. Onder meer het zeegat van Texel en de mondingen van de Eems, Jade, Weser en Elbe werden door hem opgenomen. In 1812 verschenen de kaarten ook in druk, alleen een kaart van de wateren rond Texel is nooit gepubliceerd.

Tijdens het opnemen moet Beautemps-Beaupré de medewerking hebben gekregen van lokale schippers. Hij zal voor de kleine kreek en wateren (roei)boten hebben gehuurd en de hulp hebben gezocht van lokale schippers en vissers. Hij heeft zeker de loodsen die werkzaam waren in het gebied gevraagd hem te assisteren en te wijzen op de bijzonderheden van de vaarwaters. Voor dit werk zullen duizenden werkkaarten, schetsen et cetera zijn gemaakt die later werden weggegooid. Slechts heel zelden zijn dergelijke eenvoudige werkkaarten bewaard gebleven. Juist deze kaarten kunnen meer vertellen en verklaren over de werkwijzen van Beautemps-Beaupré.

Het lijkt er sterk op dat de verworven kaarten zijn vervaardigd tijdens de expedities van Beautemps-Beaupré en zijn team tussen 1799 en 1812. De locaties komen geheel overeen met de plekken waarvan bekend is dat hij er heeft gewerkt. Hoewel er nog veel over deze kaarten kan worden uitgezocht, heeft het museum hiermee zeker een waardevolle, interessante collectie weten te verwerven, die veel onderzoeksmogelijkheden biedt.

De kaarten zijn helaas in slechte staat. Vooral de grote kaart van Zeeland is kwetsbaar, want gemaakt op calque-papier. Het ijzer dat in de inkt van de tekst zit, heeft stukken papier aangetast, en op een aantal plekken is het zelfs geheel verdwenen. Deze inktvraat heeft ook andere kaarten beschadigd, nog versneld door de invloed van licht. Tijdens de verwerving leverde dit interne discussie op. Het betekent namelijk dat de kaarten niet geëxposeerd kunnen worden. Uiteindelijk is besloten de collectie toch te verwerven. De waarde als erfgoed overstijgt het presentatiedoel. Na restauratie zullen de kaarten uiteraard wel voor onderzoek beschikbaar worden gesteld. In reproducties in hoge-resolutie zijn ze natuurlijk bruikbaar voor allerlei presentaties en publicaties.

Afbeelding van de reflectieciroel ontworpen door Jean-Charles de Borda. Met dit instrument is het mogelijk in hoog tempo hoeken te meten tussen punten aan de wal. Beautemps-Beaupré gebruikte dit instrument voor de waarnemingen om zeekaarten te maken. Afbeelding uit: J.C. de Borda, *Description et usage du cercle de réflexion ...*, Parijs, 1787. Inv. nr. B.0216(0065)

Verbonden via het water

Het Atlantisch Venster
van kunstenaar Kevin Osepa

Voor zijn Atlantisch Venster filmde Kevin Osepa, winnaar van de
Amsterdamprijs voor de Kunst 2023, zeven jongeren die Curaçao verlaten
om in Nederland te gaan studeren. De meesten zullen niet terugkeren.
Maar hun band met het eiland blijft.

Edo Dijksterhuis

Het was vanwege dit werk dat Kevin Osepa werd uitgenodigd voor *Atlantische Vensters* in Het Scheepvaartmuseum. Foto's: Kevin Osepa

De jongen staat in het water. We zien hem op de rug en kunnen alleen raden naar zijn gezichts-uitdrukking. Misschien droomt hij van verre kusten. Het was vanwege dit beeld dat Kevin Osepa werd uitgenodigd voor *Atlantische Vensters* in Het Scheepvaartmuseum. Hierin geven kunstenaars hun kijk op de Nederlandse maritieme relaties met het Atlantische gebied, in de aanloop naar de nieuwe vaste presentatie.

Osepa, de jongen op de foto, is zo'n beetje de belichaming van de Nederlandse trans-Atlantische link. Het beeld is onderdeel van een performance waarbij hij in de Noordzee stond terwijl zijn moeder en zusje hem spiegelde op het strand van Curaçao. 'De eerste paar minuten was ik vooral bezig met de camera – is de focus goed, staat hij recht? – maar daarna liet ik de emotie toe. Het was een moment van reflectie. En ik voelde de verbintenis via het water.'

Osepa was toen zeventien en net in Nederland, waar hij ging studeren aan de kunstacademie van Utrecht. 'In het begin was het zwaar', herinnert hij zich. 'Ik moest de taal opnieuw leren en wennen

aan de omgangsvormen. Ik miste ook het magische denken dat op Curaçao onderdeel is van het dagelijkse leven.'

Hij realiseerde zich al snel dat hij niet de enige was met die ervaring. 'Ieder jaar vertrekken zo'n driehonderd jongeren van Curaçao naar Nederland om te studeren', weet hij. 'De meesten keren niet terug. Het is de volgende fase in de Atlantische driehoekshandel, die vroeger mensen uit Afrika naar de Caraïben bracht. Nu vertrekken de mensen met talent en ambitie. Die braindrain is een constant verlies voor het eiland.'

Voor zijn Atlantisch Venster portretteerde Osepa jongeren die nu op het punt staan waar hijzelf twaalf jaar geleden was. Hij selecteerde zeven zogenaamde bursalen, drie meisjes en vier jongens van zeventien tot twintig jaar. Een paar dagen voor hun vertrek filmde Osepa ze in huiselijke setting. Ze dragen informele kleding en nemen vertrouwde houdingen aan, met mama op de bank bijvoorbeeld. In een woonkamer herinneren half leeggelopen ballonnen aan een examenfeest. In een ander huis liggen de opgevouwen kleren al klaar in een koffer.

'Ik had de impact van de opnamen onderschat', vertelt de kunstenaar, die gewoonlijk alles strikt regisseert maar er nu voor gekozen had 'gewoon de tijd te laten verstrijken'. 'Vier van de zeven moesten huilen. In die paar minuten stilte drong pas echt door wat er te gebeuren stond.'

'Vier van de zeven moesten huilen. In die paar minuten stilte drong pas echt door wat er te gebeuren stond'

Ten tijde van dit interview bereidt Osepa het tweede deel van zijn werk voor. Dat lijkt op zijn eigen performance van jaren geleden. De moeders staan in de Caraïbische zee en de kinderen in het water bij Den Haag. In vraag-antwoordvorm zingen ze het lied *Atardi* van Rudy Plaate. 'Atardi betekent middag in het Papiaments', vertelt Osepa. 'Het lied gaat over hoe de zon in de zee zakt en met de dag een deel van onszelf verdwijnt. Het is een blij lied met een twist. Ook als je de woorden niet begrijpt, voel en hoor je dat. De zee geeft en de zee neemt.'

Dat ambigue zit ook in de kostuums van de moeders en hun kroost. 'Zoals in al mijn werk mix ik historische met hedendaagse elementen. De moeders dragen een jurk die lijkt op de traditionele outfit voor het oogstfeest, de kinderen T-shirts. Alle textiel is wit. Dat is de kleur van de rouw, maar het staat ook voor zuiverheid. Het versterkt in ieder geval het gevoel dat hier iets ceremonieels gebeurt.'

Atlantische Vensters

In aanloop naar onze tentoonstelling over de doorwerking van het koloniale verleden in het Atlantische gebied, vraagt Het Scheepvaartmuseum verschillende kunstenaars met affiniteit met de geschiedenis van dit gebied hun kijk te geven op de Nederlandse maritieme geschiedenis. Eerder leidde dit tot de installatie *Decoding the Atlantic World* van kunstenaarscollectief Sites of Memory.

Eefje Valkema, Hoofd Programma en Publiek: 'Dit jaar droeg Dyonna Bennett, gastconservator van de tentoonstelling over het Atlantische gebied, Kevin Osepa voor. Zijn werk behandelt thema's als Caraïbisch-Afrikaanse identiteit en spiritualiteit, queer en zwarte identiteit, dekolonisatie en familiebanden, en heeft vaak een persoonlijk uitgangspunt. De keuze krijgt nog extra cachet doordat Kevins volgens de jury 'spannende, beweeglijke' werk nu de Amsterdam-prijs voor de Kunst heeft gewonnen.

Om diezelfde reden wees Osepa de suggestie van zijn producent van de hand om de scènes aan weerszijden van de oceaan los van elkaar te filmen en in de montage aan elkaar te plakken. Veel makkelijker en met een 'netter' eindresultaat. 'Maar het gaat mij juist om de gelijktijdigheid', zo verwoordt de kunstenaar zijn tegenwerping. 'De authenticiteit van de emotie is belangrijker dan een perfect optreden.'

De resulterende video-installatie verbeeldt niet alleen de ervaring van honderden jonge landverhuizers die elk jaar de oversteek wagen. Zij weerspiegelt ook Osepa's eigen relatie met het eiland, die door de jaren heen is veranderd. 'In het begin verheerlijkte ik de plek waar ik vandaan kwam. Dat zie je in mijn afstudeerwerk, dat draait om schoonheid en de taal van de liefde. Maar op een gegeven moment ging die roze bril af en werd ik kritisch. Op de toeristenindustrie, de exploitatie van de natuur en dat ik als queer niet geaccepteerd word. Mijn eerste film, *Watamula*, was een beschuldigende brief aan het eiland. Inmiddels ben ik weer een fase verder en heb ik meer compassie. Mijn Atlantisch Venster gaat dan ook over heling.'

Die ontwikkeling is ingegeven door afstand, zowel in tijd als ruimte. 'Ik ben meer van Nederland geworden', geeft Osepa toe. 'Curaçao is waar mijn navelstreng begraven ligt, maar ik ben er nu een beetje een buitenstaander. Eigenlijk ben ik noch van hier, noch van daar. Ik drijf ergens halverwege in de Atlantische Oceaan.'

Juist bij deze thema's die bij Kevin centraal staan, blijkt onze collectie niet altijd toereikend. Daarom ben ik heel trots dat Kevin speciaal voor Het Scheepvaartmuseum momenteel werkt aan een reflectie op de historische rol van de Atlantische Oceaan en zijn invloed op het hedendaagse bestaan van de Curaçaose bevolking.'

Het Atlantisch Venster van Kevin Osepa is vanaf begin 2024 te zien.

OBJECT IN BEELD

ILLUSTRATIE: MEREL CORDUWENER
TEKST: DIEDERICK WILDEMAN

Hemelglobe s.3300(02)

HEMELGLOBES WERDEN GEMAAKT IN EEN SET MET EEN AARDGLOBE VAN DEZELFDE GROOTTE. DEZE TWEE GLOBES GAVEN SAMEN EEN BEELD VAN HEMEL EN AARDE. MET ZO'N SET HAALDE JE LETTERLIJK HET UNIVERSUM IN HUIS.

ROND 1600 WAS DE BELANGSTELLING VOOR DE WERELD BUITEN EUROPA ENORM GEGROEID, WAARDOOR DE VRAAG NAAR GLOBES EN ATLASSEN EXPLODEERDE. GLOBES WAREN ERG IN TREK BIJ KOOPLIEDEN EN GELEERDEN, EN WERDEN – IN DE ACHTTIENDE EEUW – DAADWERKELIJK OP SCHEPEN GEBRUIKT VOOR NAVIGATIE.

Datering
1613

Gemaakt door

JODOGUS HONDIUS (GRAVEUR EN UITGEVER)
EN ADRIAAN VEEN (NAVIGATIE-EXPERT).

Maat

DE GLOBE HEEFT EEN
DOORSNEDE VAN 53,5 CM.

Materiaal

DE BOL IS GEMAAKT VAN
PAPIER EN GIPS, HET MEUBEL
VAN METAAL EN HOUT.

Sterrenbeelden

STERRENBEELDEN ZIJN GROEPEN STERREN DIE DE NAAM VAN BIJVOORBEELD EEN DIER HEBBEN GEKREGEN, OMDAT MENSEN VAAG DE CONTOUREN DAARVAN HERKENDEN IN DE GROEP. OP DEZE GLOBE ZIJN BIJVOORBEELD STEENBOK, RAM, KREEFT EN WEEGSCHAAL TE ZIEN.

Universum

VROEGER WERD GEDACHT DAT ALLE STERREN EN HEMELICHAMEN OP EEN GROTE BOL RONDOM DE AARDE 'GEPLAKT' WAREN. DE AARDE STOND IN HET CENTRUM VAN DIT UNIVERSUM. DE GLOBE GEEFT HET UNIVERSUM OP DIE MANIER WEER. DE AARDE ZOU DUS IN HET MIDDEN VAN DE GLOBE MOETEN ZWEVEN. DE STERRENBEELDEN OP DE GLOBE ZIJN DAAROM IN SPIEGELBEELD AFGEBEELD. ALS KIJKER STA JE DUS BUITEN HET UNIVERSUM.

Schuitjes

ALLES WAT OP DE GLOBE WORDT GETOOND, IS EEN GRAVURE, DUS AFGEDRUKT VANAF EEN KOPERPLAAT OP PAPIER. HET GLOBEBEELD WERD GEDRUKT IN TWAALF DELEN, DIE SAMEN OP DE BOL GEPLAKT WERDEN. IN DE ZEVENTIENDE EEUW WERDEN DIE 'SCHUITJES' GENOEMD, VANWEGE HUN VORM DIE LIJKT OP EEN ROEIBOOTJE.

Tycho Brahe

TYCHO BRAHE (1546-1601) WAS EEN BEKEND DEENSE ASTRONOOM DIE NAUWKEURIG DE POSITIE VAN DE STERREN AAN DE HEMEL BEPAALDE. ZIJN GEGEVENS WERDEN GEBRUIKT DOOR DE MAKERS VAN HEMELGLOBES. DAAROM BEELDDEN ZIJ HEM OOK AF OP DEZE GLOBE.

In ruste

DEZE GLOBE IS NU NIET IN HET MUSEUM TE ZIEN. GLOBES ZIJN KWETSBAAR EN ERG GEVOELIG VOOR LICHT EN KUNNEN DAAROM NIET LANG TENTOONGESTELD WORDEN. DEZE GLOBE WERD GEËXPOSEERD NA DE HEROPENING VAN HET MUSEUM IN 2011 EN KOMT NU WEER TOT 'RUST' IN HET DEPOT.

SAGITTARIUS

Corrie, van Wittenburg

Cor Jaring als fotograaf
van de Oostelijke Eilanden
en de Amsterdamse haven

'Ik werkte tussen ze, kwam uit een beruchte dokwerkersfamilie. Ik verstond hun taaltje, en sprak het nog ook. Daarom stoorde ik ze niet met mijn aanwezigheid. Zij bleven gewoon wat ze waren. Ze wisten wat ze aan me hadden en ik had ze in mijn zak, die ruige, zachte, grove, lieve kerels.' (uit: *Je bent die je bent*)

Sara Keijzer

'Je moet met je hele donder in je werk groeien', schreef de Amsterdamse fotograaf Cor Jaring (1936-2013) in zijn schelmenroman *Je bent die je bent*. Hij bedoelde dat je als fotograaf niet alléén goede foto's moet kunnen maken. Het gaat ook om je attitude, je persoonlijkheid, je omgang met mensen. Precies deze ingrediënten maakten Jaring tot de fotograaf die hij was: een gevoelige braniemaker met Amsterdamse tongval, altijd dicht op de huid van zijn onderwerp. Als participerende observator fotografeerde hij zijn omgeving – de Oostelijke Eilanden, de haven, de protest-beweging provo en 'magies centrum' Amsterdam – van binnenuit. Tien jaar na zijn overlijden wijdt het museum een presentatie aan zijn werk. Centraal staan de plekken die Jaring hebben gevormd: de eilanden naast het museum waar hij opgroeide en de haven, waar hij in zijn beginjaren werkte. Naar eigen zeggen waren dit zijn 'academies'. Hier lag de kiem voor de fotograaf Cor Jaring.

Lasser op de werf van de Amsterdamsche Droogdok Maatschappij (ADM), 1958-1963, inkjetprint. inv. nr. 1999.4473

'Wie deze man is weet ik niet meer. Hij kwam aanlopen en zijn houding viel me op. En dan met die boeg erachter, ja, mooi. Het is net de Dokwerker op het Jonas Daniël Meijerplein. Dat valt je niet meteen op. Dat zie je pas in de doka.'

Een gouden geschenk

Cornelis Jaring werd in 1936 geboren op Wittenburg, een van de Oostelijke Eilanden. Op 'dokersrecept'. Aan iedereen die het horen wilde vertelde Jaring zijn ontstaansmythe. Zo ook aan Het Scheepvaartmuseum, tijdens een interview in 2011. Een vriend van zijn vader had iets nieuws uitgevonden: een naaimachine die liep op benzine. Tijdens de demonstratie van het gevaarte viel de as van een sigaar in de benzinetank en 'de hele teringzooi vloog in de fik'. De brandende tank werd door het raam naar buiten gegooid, zo over kleine Nelissie Jaring heen, die op de binnenplaats speelde. Na het overlijden van het jongetje leed moeder Geeske aan hevige zielenpijn. Een nieuw kind kon die pijn wegnemen, wist de dokter. En zo werd Cor geboren.

De jonge Cor stond al vroeg op eigen benen. Zijn moeder overleed toen hij twaalf was, zijn vader – schele Willem – verdronk zijn verdriet in de kroeg. Op Wittenburg groeide Cor op tussen 'de jongens': 'omes' en 'neeffies' met bijnamen als Rooie Henk, Engelse Piet en Gijssie Touwslager. Jaring kwam uit een 'beruchte' dokwerkersfamilie. Alle Jarings werkten in de haven, die je op Wittenburg al kon ruiken, behalve zijn vader. Hij had een winkeltje in tweedehands spullen dat in de volksmond 'Schele Willem Koopt Alles' werd genoemd. Cor groeide op voor galg en rad, zei zijn opoe altijd. Hij runde het winkeltje van zijn vader en nam allerlei baantjes aan. Vooral in de haven, waar hij vanaf zijn veertiende bijbeunde als classificeerder, schoonmaker, walmatroos en brandwacht. Cor 'wou en sou' zeeman worden, wielrenner of kunstschilder. Maar het liep anders. Cor werd fotograaf.

Op Wittenburg groeide Cor op tussen 'de jongens': 'omes' en 'neeffies' met bijnamen als Rooie Henk, Engelse Piet en Gijssie Touwslager

Dokwerkers bij een sloopsschroef op de werf van de Amsterdamsche Droogdok Maatschappij (ADM), 1958-1963, ontwikkelgelatinezilverdruk Archief familie Jaring

Toen Jaring in 1956 door de politie uit de haven werd geplukt omdat hij zijn militaire dienst was vergeten, was er nog niets wat in die richting wees. Ziek van heimwee en wars van autoriteit, kon hij zijn draai in het leger niet vinden. Na achttien maanden werd Jaring daarom overgeplaatst naar de afdeling Welzijnszorg, waar hij de leiding kreeg over de doka. Eerst drukte hij de negatieven van anderen af, maar nadat hij tijdens zijn verlof een eenvoudig cameraatje leende uit de winkel van zijn vader, ging hij zelf aan de slag. En niet zonder resultaat. Zijn onkunde bleek een gouden geschenk. De onscherpe, contrastrijke, grofkorrelige en daarvoor 'abstracte' foto's die hij maakte, sloten perfect aan bij toen heersende esthetische overtuigingen. Waar anderen braaf een vogeltje op een tak fotograferden, richtte Jaring zijn lens op het dagelijks leven in de kazerne. Hij won wedstrijd na wedstrijd. Toch liet hij zich afkeuren: S5, mentale instabiliteit.

Fotograaf in wording

Intussen had Cor zijn verkering Willy getrouwd. Toen na de geboorte van dochter Ellies een fotograaf op de stoep stond om wat kiekjes te maken van de kersverse telg, trok hij de stoute schoenen aan: 'Ik ben ook fotograaf', blufte hij. Zo rolde Cor het vak van kinderfotograaf binnen. Als attaché van fotobureau Raat en later als zelfstandige, struinde hij met een oude Praktica de deuren langs en overtuigde vele moeders om fraaie portretjes van hun kroost te laten schieten. Tegelijkertijd begon hij het Amsterdamse straatleven en de haven te fotograferen. Toen in 1962 na een kort avontuur persbureau Print – waar Jaring werkte als reportagefotograaf – over de kop ging, belandde hij opnieuw in de haven. Hij kreeg zijn oude baan terug als nachtelijk brandwacht in de bedrijfsveiligheidsdienst bij de Amsterdamsche Droogdok Maatschappij (ADM). Zes dagen in de

week van 's middags vijf tot 's nachts twee. Opnieuw een gouden geschenk, want zo kon hij overdag in de haven rondstruinen en naar hartenlust fotograferen met zijn nieuwe Leica.

'Ik ben ook fotograaf', blufte hij. Zo rolde Cor het vak van kinderfotograaf binnen

Willem Jaring, de vader van de fotograaf, voor zijn winkeltje in tweedehands spullen op de Wittenburgergracht 27, 1967, ontwikkelgelatinezilverdruk Collectie Rijksmuseum, NG-2010-18/ 10151-1

Werknemers van de Amsterdamsche Droogdok Maatschappij (ADM) in de weer met katrollen, 1958-1963, ontwikkelgelatinezilverdruk Archief familie Jaring

Zo bewoog Jaring zich op de ADM tussen de dok- en bootwerkers, schilders en ruimenspuiters. Mannen die hij kende uit zijn eigen wereldje. Zij keken niet op van Cor en zijn camera. Spraken zijn taal. Als insider fotografeerde Jaring de haven als plek van menselijke arbeid. Zonder dat hij het zich bewust was, schiep hij een uniek tijdsbeeld. Mannen die met touwen en katrollen de lading in de schepen hijsen of met de hand roest en verf van de sloopshuid bikken. Klinkers, hakkers en cargadoers. Mannen met doorgroefde koppen, soms bedekt onder een dikke laag guano (vogelmest). Spierballen, zweetdruppels en vuile overalls. Arbeidsmigranten van over de hele wereld: Italianen, Joegoslaven, Spanjaarden, Marokkanen, Chinezen, Pakistanen. Jaring fotografeerde een haven die allang niet meer bestaat. Op Wittenburg is de geur van koffie, teer, hout en hennep lang vervlogen. Het helse lawaai – door Jaring 'muziek van de arbeid' genoemd – blijvend gedooft. De haven van nu is schoon en efficiënt.

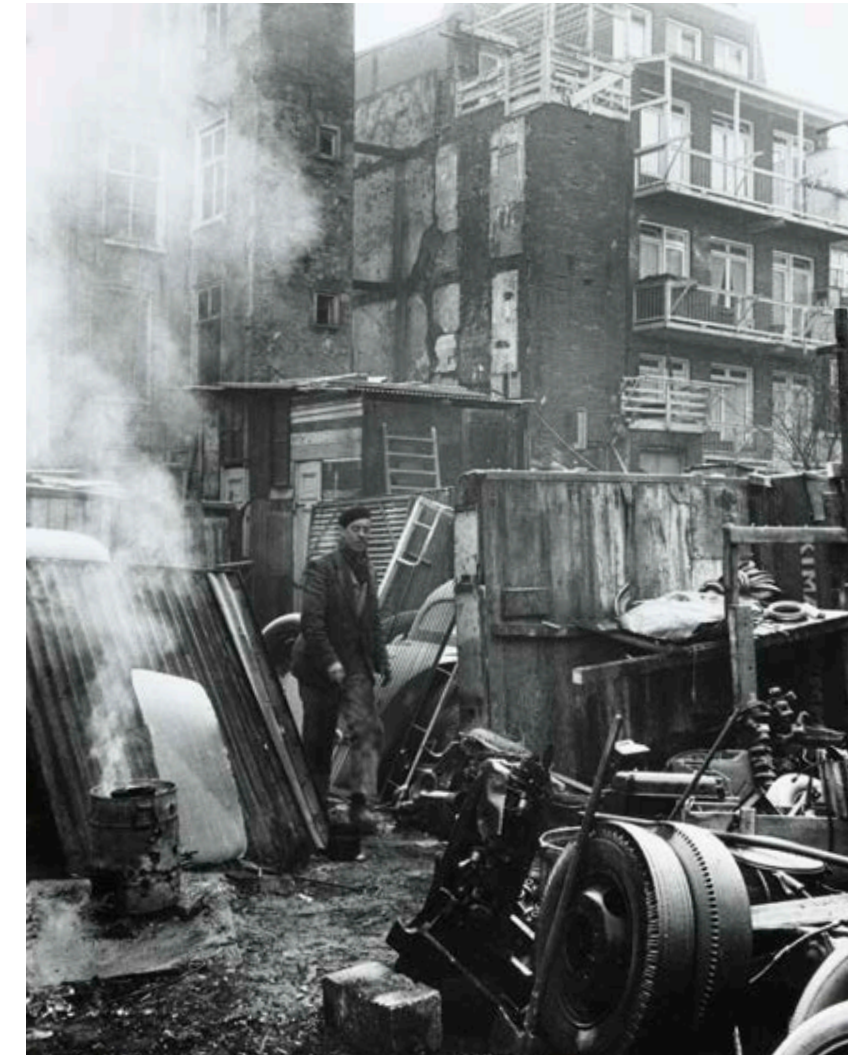
Werknemers van Havenbedrijf de Rietlanden boven een ruim met guano, circa 1976, ontwikkelgelatinezilverdruk Archief familie Jaring

Kunstenares en modeontwerpster Marijke Koger poseert voor onbewoonbaar verklaarde woningen op Kattenburg. In één daarvan was haar atelier gevestigd. 1965, kleinbeeldnegatief Collectie Stadsarchief Amsterdam, 30883/78

In de onbewoonbaar verklaarde woningen op de Oostelijke Eilanden hielden kunstenaars hun atelier. De jonge Cor kwam er graag. Hij voelde zich thuis tussen deze – in zijn woorden – fijngevoelige doekwerkers. 'Ik heb véél, heel veel aan hen te danken. Van hen heb ik mijn visuele instelling meegekregen. Door hen leerde ik de dingen anders of scherper te bekijken, of gewoonweg: Zien!'

De sloperij van 'rooie Henk' Dezeveij op Wittenburg, 1957, ontwikkelgelatinezilverdruk Archief familie Jaring

Naast een druk werkend bestaan hield Jaring er een rijk caféleven op na. Zijn ontmoeting met antirookmagiër Robert Jasper Grootveld in café Reynders op het Leidseplein veranderde zijn leven voorgoed. Provo, Bart Huges die een gaatje in zijn schedel boorde, Amsterdam als 'magies sentrum' van de wereld, happenings rond het Lieverdje, de bed-in in het Hilton met John en Yoko, hippies, protesten, het Deskundologisch Laboratorium en de Insektensekte: een nieuwe beweging diende zich aan, waarin Jaring een prominente rol zou vervullen als reporter. Met een flinke scheut bravoure, charme, zijn vlotte babbel, straatwijsheid en een

vleugje sentimentaliteit voegde hij zich naadloos in zijn nieuwe omgeving. Het was het begin van een nieuw hoofdstuk, waarin Jaring bij het grote publiek bekend kwam te staan als dé fotograaf van de tegenbewegingen in het Amsterdam van de jaren zestig en zeventig.

De haven verdween nooit helemaal uit beeld. Hoewel hij zijn baan als brandwacht aan de wilgen had gehangen, keerde Jaring regelmatig terug naar 'zijn' wereld. Dat was de wereld waar ze hem kenden als de zoon van schele Willem. Als Corrie, van Wittenburg.

De presentatie *Cor Jaring | Buurtgezichten en havenportretten* is te zien in Het Scheepvaartmuseum op de tweede verdieping in Oost van 17 november 2023 tot 17 mei 2024. Naast werk uit de eigen museumcollectie zijn er foto's van de haven en de Oostelijke Eilanden uit het archief van de familie Jaring, het Rijksmuseum en het Stadsarchief Amsterdam te zien. Niet eerder is zo'n ruime selectie (65 stuks) van foto's met deze onderwerpen tentoongesteld. Ook zijn fragmenten uit het in 2011 door Het Scheepvaartmuseum afgenomen interview met Jaring te beluisteren. Met de presentatie wil het museum een verbinding met de buurt hernieuwen en het belang van de havenfoto's in het oeuvre van Jaring markeren.

Museum van jou

Op 16 september 2023 organiseerde Het Theaterkantoor een van zijn drukbezochte ligconcerten op het Open Plein in Het Scheepvaartmuseum. Vierhonderd mensen namen hun matje of luchtbed mee om te genieten van muziek van de filmcomponist Ludovico Einaudi uitgevoerd door pianist Jeroen van Veen. Ronald van Lopik, hoofd Commerciële Zaken van het museum en verantwoordelijk voor de evenementen in het museum: 'We hebben al jarenlang een prettige samenwerking met Het Theaterkantoor. Voor ons echt een voorbeeld van bijzondere concertbelevingen als mooie eerste kennismaking met het museum.' Wat vonden de bezoekers ervan?

Koos de Wilt

Het ligconcert op het Open Plein
op 16 september 2023
Foto: Roos de Bolster

‘Liggend luisteren vergroot de beleving van muziek’

Musicus Oksana
Samuseva (41),
Luka en Vasyliisa

Foto: Roos de Bolster

‘Wij komen uit Kiev en verblijven hier in Amsterdam sinds anderhalf jaar geleden de oorlog begon’, zegt Oksana. ‘Ik heb zes kinderen, waarvan er vier naar kostschool gaan en Luka en Vasyliisa bij mij hier in Nederland wonen. Iedereen in het gezin maakt muziek. Vasyliisa zingt en Luka speelt piano, net als ik. Sinds ik hier ben, ben ik wel zo’n honderd keer naar Het Concertgebouw en andere concertzalen geweest, ook met de kinderen. Voor mijn plezier en uit professionele interesse. Ik hoop eigenlijk toegelaten te worden tot het conservatorium. Zo’n ervaring als een ligconcert hoort daar goed bij. Tijdens optredens worden ook al je zintuigen en emoties aangesproken.’

Ik ken deze muziek heel goed, ik speel die zelf. De manier van spelen was anders, het was de interpretatie van deze pianist. Het is minimalistische muziek, zeer geschikt voor meditatieve processen. Ik ben eerder naar geluidsgenezingsprogramma’s geweest en beoefende in India yoga *nidra*, letterlijk “slaap van de yogi’s”. Wat ik het leukst vond aan liggend naar muziek luisteren, is dat het ook de perceptie van muziek versterkt. Je komt helemaal tot rust en de muziek is een context voor je reflecties, gedachten, ideeën of zoete dromen. En weet je, slapen tijdens dit soort concerten kan ook. Dat heeft mijn dochter gedaan, haha.’

Foto: Roos de Bolster

'We geven elkaar al jaren geen spullen meer, maar belevenissen', zegt Claartje. 'En toen kwam dit voorbij en heb ik gelijk kaartjes gekocht, voor Wims 42ste verjaardag. We houden allebei meer van festivals, van Paradiso en Pinkpop, maar een ligconcert vonden we wel spannend. Voor mijn verjaardag had Wim mij getraakteerd op een treindiner, met ondergaande zon etend door het landschap treinen. Dit ligconcert is ook wel zo'n aparte belevenis. Vooral de combinatie van muziek met de koepel en alle lichtjes daarin maakte het bijzonder. Ik kwam echt in een soort van trance en viel bijna in slaap, haha.' Voor Wim past de belevenis in zekere zin bij zijn werk. 'Ik geef ademsessies en heb een ijsbad-workshop. Ik werk met andere muziek, maar misschien is deze muziek ook wel bruikbaar voor mijn ademhalingssessies. Het was waanzinnig! Ik lag heerlijk en kon de vingers van de pianist volgen in de weerspiegeling van het dak.'

Foto: Roos de Bolster

'Voor verjaardagen geven we elkaar belevenissen, zoals dit'

Leiderschapscoach en mediator in opleiding Claartje Schouten (41) & Wim Hof-instructeur Wim Castricum (42)

Foto: Roos de Bolster

'Ik heb het hele concert een lach op mijn gezicht gehad'

Vriendinnen Lon Budding (22), Mirjam Duinkerken (24) & Larissa Smit (22)

Lon zag op Instagram dat er een ligconcert was en nodigde in de groepsapp haar vriendinnen uit. Lon: 'Liggend op de grond had ik mooi zicht op de lichtshow en ondertussen kon ik ook de pianist van boven zien spelen. Het was een hele mooie en rustgevende ervaring, en ik heb vrijwel het hele concert met een lach op mijn gezicht gelegen.' Mirjam: 'Precies, de lichtshow maakte het helemaal af. Aan het begin kwam er nog veel daglicht door het glazen dak, maar hoe later en donkerder, hoe mooier het werd.' Larissa: 'De muziek was heerlijk rustgevend en gaf me een paar keer echt kippenvet, vooral door de bewegende sterren in de lichtkoepel. Ik ga dit zeker vaker doen!'

'We zijn hier in Het Scheepvaartmuseum eerder naar een *Candlelight Concert* geweest. Het mooie van deze avond was dat het een soort slaappartijtje met vreemden was', zegt Janire. 'Voor mij was het nog extra bijzonder omdat de baby in de buik enorm begon te trappen toen de muziek intenser werd.' Kevin: 'Ik heb de baby nog nooit zo goed kunnen voelen! Het klopt misschien toch wel wat ze zeggen, dat klassieke muziek baby's het meest stimuleert!'

'De baby in de buik begon enorm te trappen toen de muziek intenser werd'

Eventmanager bij het Van Gogh Museum
Janire Braat (31) & software developer bij
Booking.com Kevin Marahi (30)

Foto: Roos de Bolster

'Dit hebben we niet waar ik woon'

Gepensioneerd basisschool-
directeur Monique Dikken (67)
& projectmanager Mitchell Ian (61)

Foto: Roos de Bolster

'De muziek gaf echt rust'

Specialist ouderengeneeskunde
Marijn van Beek (37) & ondernemer
Jonathan Veenhuizen (37)

Marijn: 'Het was voor ons de eerste keer in Het Scheepvaartmuseum. We waren onder de indruk van de mooie locatie en de schitterende glazen koepel.' Jonathan: 'Wij kenden Einaudi van de film *Intouchables*, en omdat het ook nog eens een ligconcert was, heb ik gelijk kaartjes gekocht, voor Marijns verjaardag.' Marijn: 'Ik houd meer van trieste muziek en Jonathan meer van uptempo en van blues. Dit is toegankelijke klassieke muziek waar je makkelijk in meegaat. De muziek gaf echt rust, alleen ben ik wel vijf keer in slaap gevallen.'

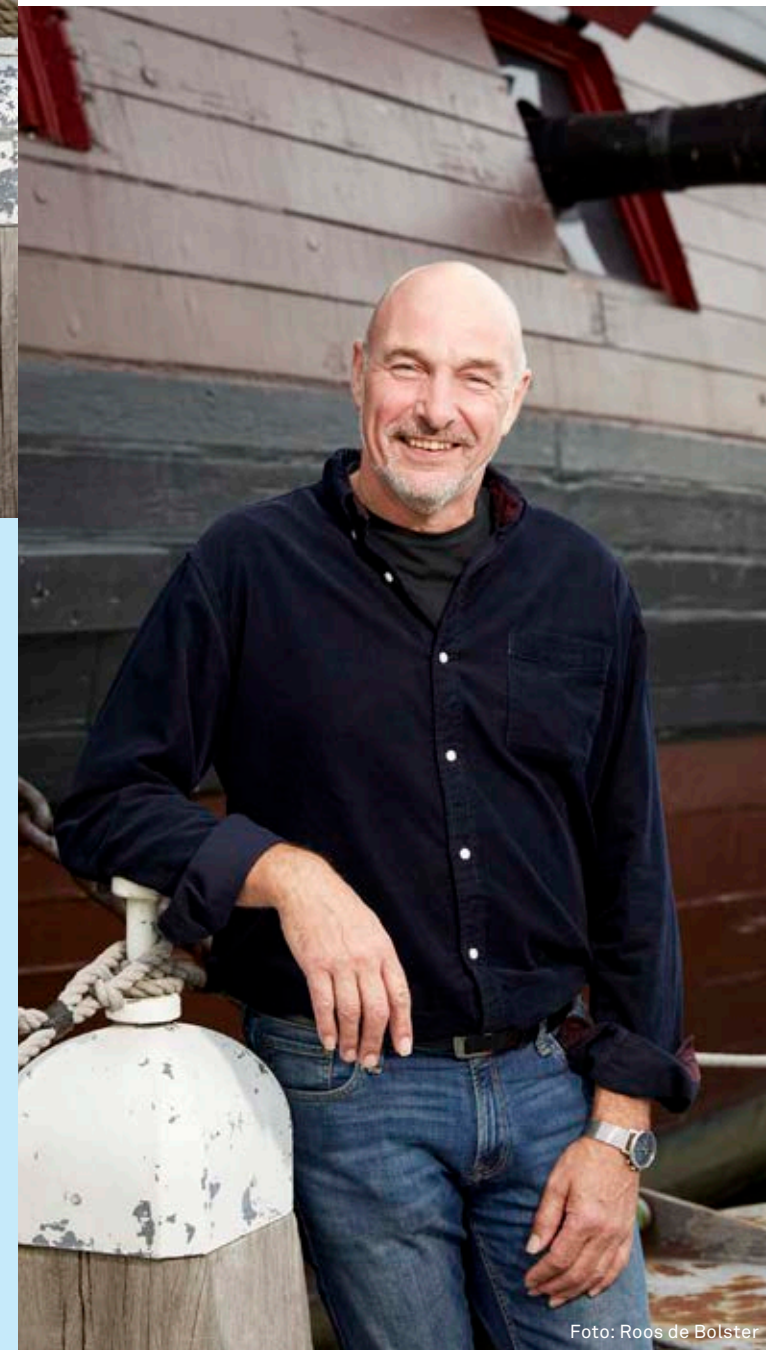

Foto: Roos de Bolster

'Mijn dochters wonen hier in Amsterdam', zegt Monique. 'Zij gaan wel vaker naar dit soort aparte dingen. Ik vertelde ze dat ik dat ook weleens leuk zou vinden en toen kwamen ze met dit, met een diner erbij in het museum, als cadeau voor Mitch en mij.' Mitchell komt uit Engeland en is al een paar keer in Het Scheepvaartmuseum geweest. 'Ik heb zeelui in de familie en houd van de maritieme geschiedenis. Dat hebben veel mensen in Engeland.' Ook Monique is hier al verschillende keren geweest. 'Met Mitch en met m'n kleinzoon.' Monique en Mitchell vonden het mooi om het museum ook vanuit een ander perspectief mee te maken. Monique: 'We hebben ons matje, dekentje en kussentje meegenomen en zijn gaan liggen tussen de veelal jonge mensen. We hebben genoten van het diner en de vriendelijke aandacht van het personeel. En het concert was een belevenis. Compliment aan de pianist. Geweldig!'

‘Je vindt vaak de mooiste dingen als je er niet naar op zoek was’

Crone Fellow dr. Jaap Jacobs over zijn onderzoek naar bijzondere, maar nauwelijks onderzochte banden met zeventiende-eeuwse papieren

Koos de Wilt

Dr. Jaap Jacobs in de bibliotheek van Het Scheepvaartmuseum
Foto: Roos de Bolster

Een van de onderzoekbeurzen van Het Scheepvaartmuseum is het zogenaamde Dr. Ernst Crone Fellowship, afgekort Crone Fellowship. Dat is voor maritiem-historisch onderzoek aan de hand van objecten in de collectie van Het Scheepvaartmuseum. Het staat open voor gepromoveerde historici. Volgens de huidige Crone Fellow dr. Jaap Jacobs (1963) is de museumcollectie indrukwekkend. 'Met name in de zeventiende en achttiende eeuw was Nederland overzee heel actief, en Het Scheepvaartmuseum heeft enorm veel objecten uit die tijd en uit de hele wereld. Onder meer veel handschriften en gedrukte werken. Veel daarvan is hier ook onder goede klimatologische omstandigheden bewaard gebleven.' De historicus heeft een indrukwekkende staat van dienst in academisch onderzoek naar Nieuw-Nederland en Nieuw-Amsterdam – de kolonie die later New York zou worden – vanuit zijn langdurige verbintenis aan de universiteit van St Andrews in Schotland. Momenteel werkt Jacobs aan een biografie van Petrus Stuyvesant (1610-1672) en zojuist heeft hij gepubliceerd over de eerste tot slaaf gemaakten op Manhattan. 'Dat was op 29 augustus 1627, zo heb ik ontdekt. Het was een paar jaar na de oprichting van de WIC in 1621. Er was in die jaren veel discussie over slavernij en in de Republiek zelf was slavernij verboden. De tot slaaf gemaakten die werden aangetroffen op de Spaanse en Portugese schepen die de Nederlanders hadden geëkaapt, konden ze dus niet kwijt. Zo zijn ze op Manhattan terechtgekomen.'

'Ik hoop zelf vooral interessant materiaal te vinden uit de tijd dat de Nederlandse kolonie Nieuw-Nederland in handen kwam van de Engelsen'

Sir Charles Boxer

Als Crone Fellow onderzoekt Jacobs nu de zogenaamde Boxerbanden, twee prachtig ingebonden stapels van ruim duizend pagina's met een schat aan informatie over admiraliteitszaken in de zeventiende eeuw. De banden zijn genoemd naar Sir Charles Ralph Boxer (1904-2000), een Britse collectioneur en historicus van de Nederlandse en Portugese maritieme en koloniale geschiedenis. Jacobs heeft inmiddels ontdekt dat Boxer vlak na de Tweede Wereldoorlog onder andere deze stapels papieren en een Engelse vertaling uit 1674 van een Nederlandse beschrijving van de Derde Engelse Oorlog (1672-1674), heeft geruild voor een mooi uitgegeven beschrijving van Brazilië van Barlaeus, in 1923 uit het Latijn vertaald door de marineofficier en maritiem historicus Samuel l'Honoré Naber. Daarnaast verwierf Boxer een paar brieven van Johan Maurits van Nassau, naamgever van het Mauritshuis en gouverneur-generaal van Nederlands-Brazilië (1636-1644). Jacobs: 'De banden zijn gekopieerd door de griffie van de Staten-Generaal. Ik ga nog onderzoeken wat er nu precies in de documenten staat en waarom de kopieën überhaupt zijn gemaakt. Maar eerst houd ik mij bezig met de herkomstgeschiedenis. Ik weet inmiddels dat Boxer de stapel papieren in 1933 had gekocht van de Amsterdamse antiquair R.W.P. de Vries en daarna zelf liet inbinden. De papieren kwamen oorspronkelijk uit het archief van de familie Van Foreest, een belangrijke familie uit Noord-Holland. In het familiearchief vond ik de hele herkomst. Bijvoorbeeld dat de stapel in 1902 is verkocht bij een veiling die ik ken van een brief van een predikant uit Nieuw-Nederland die daar voor 653 gulden werd aangekocht. De stapel papieren bracht destijds drie gulden op.'

Jaap Jacobs bekijkt één van de Boxerbanden in het depot. Foto: Roos de Bolster

Eén van de Boxerbanden. Foto: Roos de Bolster

Nieuw-Nederland en de Engelsen

'Ik hoop zelf vooral interessant materiaal te vinden uit de tijd dat de Nederlandse kolonie Nieuw-Nederland in handen kwam van de Engelsen', zegt Jacobs. 'De Boxerbanden gaan over die periode rond de Tweede en de Derde Engelse Oorlog, tussen 1660 en 1674. Ik weet niet of ik iets ga vinden over Stuyvesant wat ik nog niet weet, maar het onderzoek geeft sowieso context aan wat er toen gebeurde in het huidige New York. In de Boxerbanden zit onder andere een brief over de overname van een Engels fort in Afrika in 1664 door Michiel de Ruyter. Dat is achtergrondkennis over de strijd tussen de Nederlanders en de Engelsen, waarbij die laatsten uiteindelijk aan het langste eind zouden trekken. Interessant is verder dat er toen nauwelijks over de kleine kolonie Nieuw-Amsterdam werd gesproken. Oost-Indië, voor de specerijen, en Brazilië, voor de suiker, waren in de zeventiende eeuw economisch veel belangrijker.'

Waarom waren de Boxerbanden interessant voor Het Scheepvaartmuseum? Jacobs: 'In de banden zitten bijvoorbeeld brieven van De Ruyter over het vrijkopen van tot slaaf gemaakte christenen in het Middellandse Zeegebied, met de namen van Nederlanders die als slaaf waren ingezet op de galeischepen. Dat materiaal kan bijvoorbeeld interessant zijn als het museum een tentoonstelling zou maken over christenslaven of de relatie met Noord-Afrikaanse landen.' Maar het onderzoek naar de inhoud van de banden komt pas later aan bod, zo benadrukt Jacobs: 'Niemand heeft er ooit echt serieus naar gekeken, vooral omdat het om kopieën gaat, stukken waarin historici over het algemeen minder geïnteresseerd zijn. Maar het zou zomaar kunnen dat de originelen door de eeuwen heen verloren zijn gegaan, waardoor de kopieën relevant werden. Boxer zelf heeft Portugees en Nederlands geleerd om stukken als deze te lezen, maar ik vraag me af of hij eraan toe is gekomen. Ik ben benieuwd wat ik zelf nog ga vinden. Door onderzoek als dit vind je vaak dingen waarnaar je helemaal niet op zoek was en die toch interessant blijken te zijn. Dus wie weet...'

Van familie- tentoonstelling tot prentenboek

De grenzeloze wereld
van Duiker Doris

In oktober 2022 opende Het Scheepvaartmuseum *Duiker Doris*: een nieuwe tentoonstelling gericht op kinderen vanaf 2 jaar en hun gezelschap. Families volgen het verhaal van Doris – een nieuwsgierig duikertje dat op avontuur gaat van zee naar land – en maken een avontuurlijke en leerzame reis. Spelenderwijs gaan de jonge bezoekers ook de interactie aan met allerlei zee-elementen: luisteren naar een zingend zeewierbos, bouwen met zeemonsterblokken en navigeren met een verrekijktje. *Duiker Doris* is, dat kun je gerust zeggen, speelparadijs en tentoonstelling ineen.

Teus Hagen

Schrijver Astrid Sy en illustrator Kwennie Cheng
bij een mock-up van hun prentenboek *Duiker Doris*
en het verdwenen vuurtorenlicht. Foto: Roos de Bolster

Al aan het begin van dit tentoonstellingsproject – waarvoor het museum samenwerkte met ontwerpbureau Kaleido Collective en illustrator Kwennie Cheng – sloeg bij een hoop mensen (zowel bezoekers als museummedewerkers) de fantasie op hol. Het vrolijke figuurtje bleek vrijwel meteen een hit. ‘Daar kunnen we toch meer mee’, klonk het vaak in het museum. Waarna het idee van een boek over Doris kwam opborrelen. Nog geen jaar na de opening van de tentoonstelling verscheen het prentenboek *Duiker Doris en het verdwenen vuurtorenlicht*.

‘Het bleek al gauw een fijne wisselwerking om mijn tekeningen aan haar woorden aan te passen en andersom’

Met Cheng als medemaker van de tentoonstelling was de keuze voor de illustrator natuurlijk snel gemaakt. Eerder was het museum met uitgeverij ROSE stories tot een shortlist van illustratoren gekomen, waarna Cheng de opdracht kreeg. Vervolgens kwam het museum terug bij ROSE stories om samen ook de schrijver voor het verhaal te zoeken. Die vonden zij in historicus en auteur Astrid Sy (bekend van onder meer het tv-programma *Andere Tijden*) die haar passie voor geschiedenis graag deelt met kinderen, daarom al meerdere kinderboeken had geschreven, en nog graag eens aan een prentenboek wilde werken. Maar hoe gaat dat eigenlijk in z'n werk, beginnen met een tentoonstelling en eindigen met een prentenboek?

‘Astrid en ik kenden elkaar nog helemaal niet. Maar het bleek al gauw een fijne wisselwerking om mijn tekeningen aan haar woorden aan te passen en andersom’, aldus Cheng. ‘Het voelde bevrijdend om zo de wereld van Doris verder uit te breiden, met een mix van figuurtjes die wel én niet bestaan.’ Dit beaamt Sy direct. ‘Het was geweldig om pagina na pagina samen dit verhaal vorm te geven. We begrepen elkaar helemaal. En ik kon veel leren van haar fantasievolle tekeningen: sommige dingen kun je beter in beeld vertellen en hoef je niet in tekst te vatten.’ ‘Maar... de leukste easter egg was een idee van Astrid’, vult Cheng aan. ‘De meeuw met de duikershelm op de laatste pagina!’

Astrid Sy leest voor uit *Duiker Doris en het verdwenen vuurtorenlicht*. Foto: Roos de Bolster

Astrid Sy en Kwennie Cheng krijgen het eerste exemplaar van *Duiker Doris en het verdwenen vuurtorenlicht* overhandigd door hoofd marketing en communicatie Marleen Smit. Foto: Roos de Bolster

Een verfrissende samenwerking dus, voor twee doorgewinterde makers in hun vakgebieden. Voor Cheng – inmiddels elf jaar illustrator en tegenwoordig veel actief voor NRC – begon die ervaring met een intuïtieve keuze. ‘Als kind tekende ik al veel, maar ik wilde eigenlijk naar een technische universiteit. “Dat kan altijd nog”, dacht ik. Voor de kunstacademie geldt dat niet. Ik heb dus behoorlijk spontaan mijn gevoel gevolgd. Soms voelt het nog steeds heel raar dat ik nu tekeningen maak en mensen mij daarvoor betalen.’

Duiker Doris en het verdwenen vuurtorenlicht is een inspirerend voorleesverhaal voor zowel kinderen als volwassenen, waarin de moed centraal staat die soms nodig is om de zee tegemoet te gaan. De kenmerkende illustraties van Cheng komen hier goed van pas. ‘Door mijn stijl lijkt het alsof mijn tekeningen met potlood gemaakt zijn. Ze hebben een zachte en vriendelijke uitstraling, wat goed werkt bij kinderen, maar ook in tekeningen voor volwassenen kan dit helpen om over persoonlijke onderwerpen te communiceren.’

Ook Sy kon met haar ervaring goed uit de voeten bij het schrijven van dit verhaal. ‘Ik heb al eerder twee jeugdboeken geschreven. Maar *Duiker Doris* was wel nieuw, in de zin dat dit een boek was waar niet veel onderzoek aan vooraf hoefde te gaan en dat ik juist mijn fantasie de vrije loop mocht laten.’ Voor zo’n jonge doelgroep (tot 6 jaar) had ze nog niet eerder geschreven. ‘Gelukkig heb ik twee kinderen precies binnen deze leeftijdsgroep met wie ik continu prentenboeken lees. Stiekem heb ik het ook een beetje voor hen geschreven.’

Het Scheepvaartmuseum maakte de tentoonstelling *Duiker Doris* met het doel kinderen en het gezelschap waarmee zij op pad zijn samen kennis te laten maken met alles wat de zee te bieden heeft: het spannende, het mooie, het leerzame. In het verhaal op zaal hebben volwassenen er een potje van gemaakt door het licht van de vuurtoren te verliezen. Doris neemt het heft in handen om het licht terug te vinden en ontdekt onderweg de wonderen van onze (onder)waterwereld. Dit is waar het verhaal van het prentenboek op voortborduurde.

Om zich beter te kunnen verplaatsen in die wereld, vond Sy veel inspiratie in Het Scheepvaartmuseum. 'Ik ben van tevoren rond gaan lopen in het museum. Om te kijken naar alle verschillende zalen, thema's en objecten die ik mooi vond. Ik ben gefascineerd door alle dingen die we uit de zee kunnen opvissen en vervolgens omvormen tot één groot rariteitenkabinet.'

Hoewel *Duiker Doris en het verloren vuurtorenlicht* een echt familieboek is, begint het verhaal van Doris zelf niet met een makkelijke familiesituatie. 'Haar hele familie houdt van de zee, maar zelf is ze bang voor water. Om de lamp van de vuurtoren terug te vinden, moet zij die angst overwinnen. Op haar eigen manier en uit intrinsieke motivatie.' We hebben het hier over een bredere levensles, verklaart Sy enthousiast: 'Zo werkt het in het echt ook niet met kinderen. Je kunt ze niet pushen om alles te leren, ze moeten in hun eigen tijd en op hun eigen manier dingen ontdekken om zich empowered te voelen.'

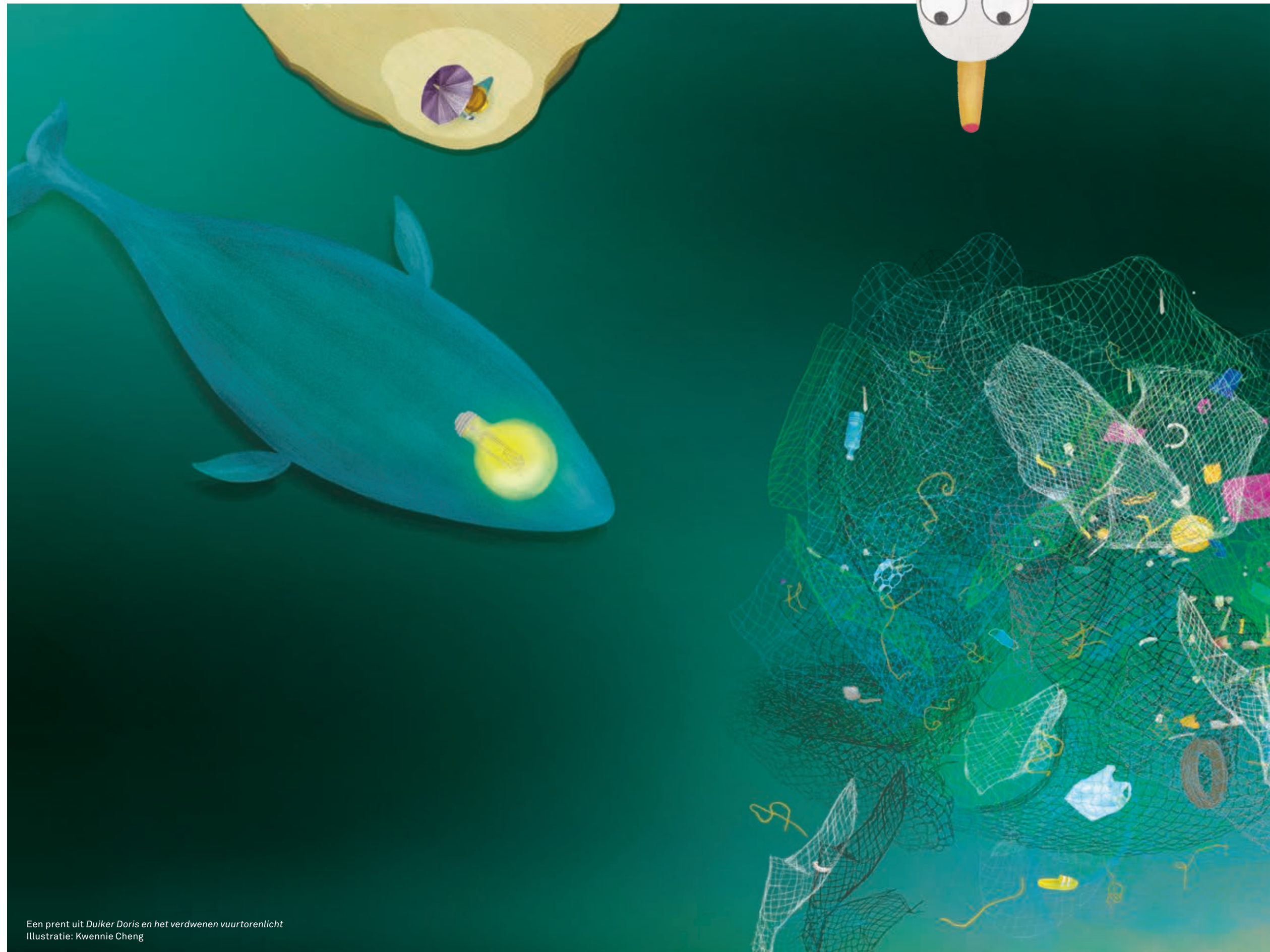
'De boeken van ROSE stories geven kracht aan stemmen die niet genoeg gehoord worden'

Het wordt meteen duidelijk waarom dit boek juist is uitgebracht door ROSE stories. De boeken van die uitgeverij zijn er voor iedereen, maar vieren altijd rebelse meisjes en moedige vrouwen. In het uitwerken van het verhaal voelden Sy en Cheng zich dan ook als vissen in het water. 'Ik sta volledig achter hun diversiteitsmissie en voel veel loyaliteit voor ze', legt Sy uit. 'De boeken van ROSE stories geven kracht aan stemmen die niet genoeg gehoord worden. Zo is Doris ook niet perfect en voelt ze zich onzeker naar haar familie, maar dat maakt haar juist interessant. Uit angst motiveert ze zichzelf om een heldendaad te verrichten. Daaronder schuilt een superstoer karakter: ze vecht met zeemonsters en gaat in haar eentje op avontuur.'

Duiker Doris en het verdwenen vuurtorenlicht

Verkoopprijs: € 16,99
ISBN: 978 90 83323 88 6

Verkrijgbaar in de museumwinkel van Het Scheepvaartmuseum (fysiek en online), de webwinkel van ROSE stories en verschillende boekhandels

Een prent uit *Duiker Doris en het verdwenen vuurtorenlicht*
Illustratie: Kwennie Cheng

De tentoonstelling *Food for Thought*
Foto: Twycer

HET MEEST BEPOEPTTE LAND TER WERELD

Foto: Stijn Ghijsen

De redactie nodigt ieder nummer een columnist uit om te reflecteren op een object, tentoonstelling of publieksprogramma van Het Scheepvaartmuseum

Maarten Remmers

Voedsel en scheepvaart zijn al eeuwenlang nauw verweven. Zodra we konden varen, begonnen we met het verschepen van levensmiddelen. Het kleine Nederland heeft daarbij altijd een grote vinger in de pap gehad. Dankzij de ligging aan zee en drie samenvloeiende rivierdelta's zijn we al lang een varende handelsnatie.

Beroemd, of beter gezegd berucht, zijn de 'gloriedagen' van de VOC en de WIC. Specerijen, suiker, tabak, het leek niet op te kunnen. Die periode stond bekend als de 'Gouden Eeuw'. Minder glorieus was de manier waarop Nederland omging met de kolonies en overzeese gebieden. 'Wingewesten' werden ze hier genoemd, gebieden waarvoor bovenal telde wat er te halen viel, niet de mensen die er al woonden.

In Het Scheepvaartmuseum is veel uit deze periode terug te zien, maar naar de sporen van die uitbuiting en misère moet je flink zoeken. Schilderijen uit die tijd toonden liever de prachtige kanten van de handel, niet de schaduwzijden. De rijkdom hier werd vereeuwigd, niet de ellende daar.

De tentoonstelling *Food for Thought* van fotograaf Kadir van Lohuizen laat de *moderne* voedselhandel zien. Een wereld van hyperefficiënte stallen, led-verlichte kassen en strakke distributiecentra. Nederland speelt nog altijd een prominente rol in de wereldwijde

voedselhandel. Productie, import, export, we draaien er onze hand niet voor om. Nederland als agro-grootmacht, dat hebben we als klein landje toch maar knap voor elkaar.

Maar ook deze moderne rol heeft een keerzijde – één die Van Lohuizens indrukwekkende foto's niet direct laten zien, maar waar ze wel naar verwijzen. Nederland is Europa's grootste importeur van producten die ontbossing veroorzaken. Denk aan soja, rundvlees, palmolie, cacao en koffie. En dan hebben we het nog niet eens over de arbeidsomstandigheden in de productielanden. Veel schaduwen van het verleden zijn er nog in onze tijd – als je maar weet waar je moet kijken.

Nog zo'n schaduwzijde: inmiddels gebruiken we ons eigen land ook als een soort wingewest. We hebben alle ruimte gegeven aan de intensieve veeteelt. Zo staat een derde van het Nederlandse landoppervlak in dienst van een paar duizend melkveehouders. Ze produceren melk, waarvan het grootste deel voor de export is bedoeld. Nederland is veranderd in één grote melkfabriek, en dat heeft gevolgen voor de biodiversiteit en het milieu. Naast al die koeien huisvesten we ook nog eens 100 miljoen kippen en 11 miljoen varkens. Daarmee zijn we naast het meest vee-dichte ook het meest bepoepte land ter wereld. Een twijfelachtige eer.

Voor alles wat je ziet, is er ook iets wat je niet ziet. Omdat het nooit is afgebeeld, of omdat het zo alomtegenwoordig is dat het nauwelijks opvalt. Die melkfabriek voelt gewoon als ons landschap. Voor een museum is het niet makkelijk om het onzichtbare te laten zien. Toch laat *Food for Thought* ons stilstaan bij de zichtbare én onzichtbare absurditeit van een doorgeslagen, geglobaliseerde voedselindustrie. De foto's tonen het wonder van efficiëntie, maar wie goed kijkt ziet ook de donkere kanten doorsijpelen. Daarmee tonen ze dat het hoog tijd is onze koers te herzien richting een duurzamere toekomst.

Maarten Remmers (1980) is programmamaker van o.a. *Keuringsdienst van waarde* en heeft een fascinatie voor verhalen over de herkomst en productie van alledaagse goederen en grondstoffen.

Aanwinst

Lasmasker van Francesco Giovine

Tim Streefkerk

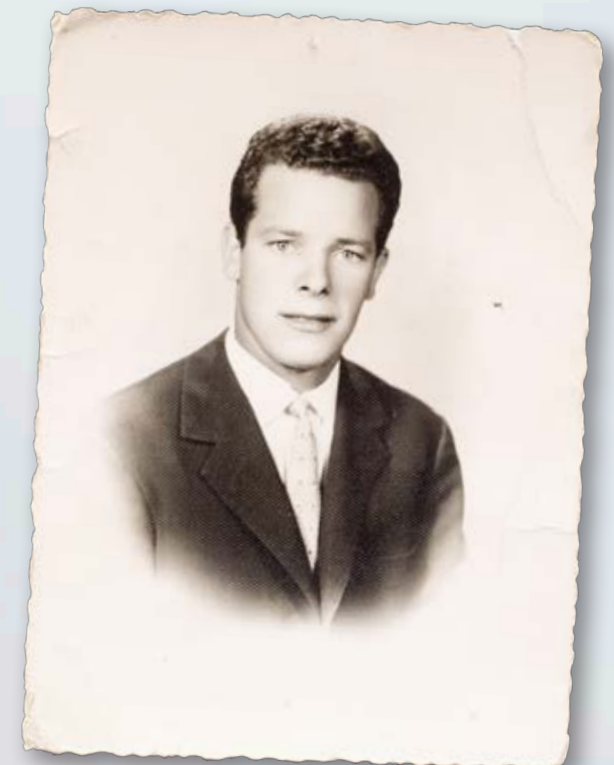
Lasmasker, gebruikt door Francesco Giovine, ca. 1970-1980
Inv. nr. 2023.0404

In 2020 opende in Het Scheepvaartmuseum *Amsterdam Havenstad*, een tentoonstelling over de Amsterdamse haven in verleden, heden en toekomst. Onderdeel ervan is het lasmasker van Francesco Giovine (1939-2013). Het werd in eerste instantie in bruikleen gegeven, maar recentelijk definitief geschonken aan Het Scheepvaartmuseum door de erven van de Italiaanse voormalige gastarbeider. Het masker vult een belangrijke lacune in de collectie.

In de tentoonstelling over de Amsterdamse haven staat het lasmasker symbool voor de 'gastarbeiders' in de haven en de scheepsbouw. Na de Tweede Wereldoorlog was de werkloosheid in Nederland relatief laag. Bovendien was het werk op de Amsterdamse werven en in de haven fysiek zwaar en daarom weinig aantrekkelijk. Nederlandse bedrijven trokken in het buitenland nieuwe werknemers aan om het tekort aan te vullen. Uitgangspunt was dat het werk tijdelijk zou zijn, daarom werd weinig geïnvesteerd in huisvesting of taalles. Maar veel voormalige 'gastarbeiders' bleven.

Voordat Giovine naar Nederland verhuisde, woonde hij in Tarente in Apulië (Zuid-Italië). Nadat hij korte tijd voor de Italiaanse marine gewerkt had, verscheen een medewerker van de Nederlandse Dok en Scheepsbouw Maatschappij (NDSM) in zijn stad. Voor Giovine was het geen ingewikkelde keuze. Hij besloot naar Nederland te vertrekken, waar hij in 1962 aankwam. Hij kon maar lastig

Hoewel 'gastarbeid' belangrijk was voor de Nederlandse naoorlogse economie en de Amsterdamse haven, zijn nog maar weinig hiermee verbonden objecten in de collectie van Het Scheepvaartmuseum opgenomen

Portretfoto van Francesco Giovine, ca. 1960-1970
Particuliere verzameling

aarden. Nederlanders vond hij zakelijk en alleen aardig als hij geld moest betalen. Verschillende keren nam hij ontslag, om vervolgens toch weer bij de NDSM terug te keren. Na een waarschuwing dat hij een derde keer niet opnieuw zou worden aangenomen, besloot Giovine te blijven. Hij vond langzaam zijn draai, trouwde en kreeg een dochter en een zoon. Zijn werk bij de NDSM kwam in 1979 ten einde toen de Amsterdamse scheepsbouw in zwaar weer was gekomen. Giovine vond ander werk. Enkele jaren later hielden de NDSM en de Amsterdamse Droogdok Maatschappij (ADM) op te bestaan en kwam er een einde aan een ooit florerende bedrijfstak.

Hoewel 'gastarbeid' belangrijk was voor de naoorlogse Nederlandse economie en de Amsterdamse haven, zijn nog maar weinig hiermee verbonden objecten in de collectie van Het Scheepvaartmuseum opgenomen. Sinds kort verzamelt het museum ook persoonlijke verhalen in de vorm van 'mondelinge geschiedenissen'. Het interview – dat al in het kader van de havententoonstelling van 2011 met Giovine werd afgenomen en toen ook te horen was – werd in 2021 alsnog aan de collectie toegevoegd. Nu komt daar het lasmasker bij dat hij gebruikte op de werf. Samen vormen ze een begin van de collectie-uitbreiding op dit vlak. Het masker dient als symbool van de generatie gastarbeiders waarop de Amsterdamse scheepsbouw in de naoorlogse periode dreef.

Gesignaleerd

In de bibliotheek van Het Scheepvaartmuseum zijn medewerkers en vrijwilligers dag in, dag uit bezig met de boekencollectie. Ze beantwoorden onderzoeksvragen en breiden met aankopen de collectie uit. In deze rubriek vertellen ze over pareltjes voor op uw leeslijst. Alle boeken zijn in de museumbibliotheek in te zien.

Onderlinge verzekering

Marja Goud

Het College Zeemanshoop bestond in 2022 tweehonderd jaar. In 1822 konden koopvaardijkapiteins voor het eerst lid worden van deze vereniging met een onderlinge verzekering tegen ongelukken. Het college gaf uitkeringen bij ziekte en gebrek, ook aan weduwen en wezen. Daarmee was het een van de eerste sociale fondsen in Nederland. Behalve voor verzekering zet het College Zeemanshoop zich ook in voor steun aan opleidingen, de bouw en het onderhoud van het Zeemanshuis en verbetering van de veiligheid op zee.

Dit boek biedt een schat aan informatie en bovendien is door de geschiedenis van het college heen ook te lezen over de grote ontwikkelingen in de maritieme wereld. Wat vooral duidelijk wordt, is dat de opkomst van de stoomvaart de rol van het college sterk veranderde.

Cor Scholten bezoekt de afgelopen jaren geregeld onze bibliotheek om onderzoek te doen naar de rijke geschiedenis van het college. Het heeft een kloek en fraai geïllustreerd boek opgeleverd.

Koninklijk College Zeemanshoop 200 jaar: sterke ankers en veerkracht
Cor Scholten, met ondersteuning van Wim Grund
Walburg Pers, 2023 – € 39,99

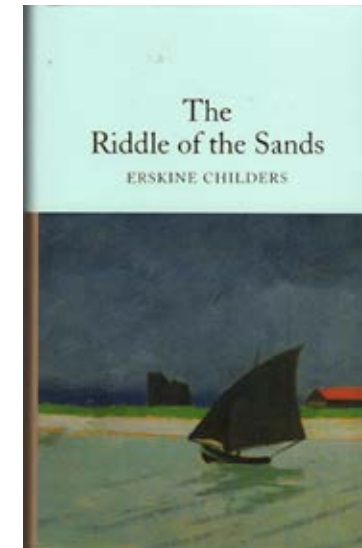

Wat gebeurt er in de kombuis?

Marja Goud

Het is alom bekend dat de scheepskok eigenlijk de belangrijkste persoon aan boord is. Zonder goed eten wordt er slecht gewerkt en spoelt alle goede zin het spuigat uit. In *Van alle wereldzeeën* worden veertig scheepskoks uit de hele wereld geportretteerd. Ze leveren ook een recept. Het boek geeft een indruk van het werk in de haven, de verschillende schepen en bemanningen, en de soms harde werkelijkheid aan boord. De recepten zijn geschreven voor tussen de tien en twintig personen. Een heerlijk veelzijdig boek.

Van alle wereldzeeën: gerechten van scheepskoks
Peter Paul Klapwijk en Gerard Keijsers
Klapwijk & Keijsers, 2001 – tweedehands en nieuw verkrijgbaar vanaf ca. € 9,-

Twee Waddenthrillers

Erwin van Delden

Een thriller uit 1903 en één uit 2023. Beide boeken spelen zich af in het Duitse Waddengebied. Daarmee houdt de gelijkenis wel zo'n beetje op. In *The Riddle of the Sands* van Erskine Childers wordt veel, heel veel gezeild en geroeid, in *De duiker* van Mathijs Deen is de motor leidend.

In *The Riddle of the Sands*, het boek uit 1903, ontvangt Carruthers, ambtenaar bij Buitenlandse Zaken in Londen, een brief uit Duitsland van zijn voormalige studiegenoot Davies met het verzoek hem te vergezellen op zijn zeiltocht voor de kust van Sleeswijk-Holstein. Carruthers gaat op het voorstel in, maar moet wennen aan het eenvoudige leven met Davies op het jacht *Dulcibella*. Hun karakters lijken te botsen. Maar allengs groeit Carruthers' respect voor Davies, een doorzetter en een fantastisch zeiler. Het blijkt na enige tijd dat het Davies gaat om een complot dat hij op het spoor denkt te zijn. Een complot om vanuit de Oost-Friese Waddeneilanden met sleepboten en lichters op de Engelse kust te landen. Om deze invasie te helpen voorkomen brengen Davies en Carruthers de vaargeulen rond de eilanden op eigen initiatief nauwgezet in kaart. *A Record of Secret Service Recently Achieved* (de ondertitel van het boek) is een verhaal over verraad en misleiding, met een bijrol voor de liefde. In het boek zit veel 'suspense', en een vleugje *De Vijf*: 'Then a door banged.'

Een spionagethriller over de rivaliteit tussen Engeland en het Duitse keizerrijk was bijzonder. Even opvallend was het leven van Erskine Childers zelf. Geboren in 1870 in Londen, gestudeerd in Cambridge, gevochten in de Tweede Boerenoorlog, van Brits nationalist IRA-aanhanger geworden, en uiteindelijk in 1922 tijdens de Ierse Burgeroorlog door het leger van de Ierse Vrijstaat geëxecuteerd.

The Riddle of the Sands had succes. Het leidde onder meer tot versterking van de Home Fleet van de Royal Navy. Het boek werd vertaald en meermaals verfilmd. In 1986 kwam de, ook op de Nederlandse televisie vertoonde, serie *Das Rätsel der Sandbank* uit. Honderd jaar na het verschijnen van de bestseller zeilde in de zomer van 2003 een flottielje van de Royal Cruising Club naar het Waddeneiland Norderney.

Mathijs Deen schreef over deze invasieroman in *De Wadden. Een geschiedenis* uit 2013. *De duiker* is Deens tweede thriller met in de hoofdrol de op Texel geboren, maar bij de Bundespolizei See in Cuxhaven werkende Liewe Cupido, bijgenaamd 'De Hollander.' Hij is de archetypische rechercheur: zwijgzaam, wars van fratsen en met eigen eetgewoonten. Wrakduikers of – zoals de politie ze noemt – 'wrakrovers' staan centraal in het boek. Een duiker wordt bij toeval gevonden in het in 1950 gezonken schip de *Hanne*. In het zicht van de duiker, maar buiten zijn bereik hangen de sleuteltjes van de handboeien waarmee hij aan het wrak vastgemaakt is. Wie heeft waarom wraak willen nemen? Dat raadsel probeert Cupido, al dan niet in samenwerking met de politie van Wilhelmshaven en van het Noord-Friese Waddeneiland Föhr, op te lossen. Een winterboek.

The Riddle of the Sands
Erskine Childers
Macmillan, 2017 – € 8,19
(Vertaald als: *Het raadsel van de Wadden*, Hollandia, 2008)

De duiker
Mathijs Deen
Alfabet Uitgevers, 2023 – € 24,99

Een museum als werkgever

Niet bij iedereen op de radar

Marleen Smit

Het is één van de leukste dingen om tegen bezoekers van het museum te kunnen vertellen: er zijn werkplekken op de bovenste verdieping van het pand. Maar als je voor het prachtige 's Lands Zeemagazijn staat is het lastig in te schatten hoeveel bedrijvigheid eigenlijk achter de façade schuilgaat. Het gaat van het keukenteam in het souterrain tot de werkplaats van de technische dienst, tot de kantoren onder de nok. En dan hebben we het nog niet eens over het titanium depotgebouw op het Marineterrein of over de mensen die de gebouwen schoonmaken, beveiligen en onderhouden. Dat moet het museum misschien wel duidelijker vertellen. En op een wervende manier, want de arbeidsmarkt wordt steeds krappere. Daarom ging Het Scheepvaartmuseum dit jaar aan de slag met zogeheten *employer branding*: hoe positioneer je jezelf als aantrekkelijke werkgever?

Aanleiding

Onder andere door vergrijzing en grote concurrentie op de arbeidsmarkt zijn vacatures lastiger te vervullen. Op terreinen als ICT, marketing en beveiliging zijn veel banen beschikbaar en moet je als potentiële werkgever dus hard je best doen om de aandacht te trekken van geschikte kandidaten. Arbeidsmarktcampagnes worden steeds slimmer, waardoor de concurrentie alleen maar lijkt te groeien. Is alles dan kommer en kwel? Nee. Een museum heeft wel een kleine voorsprong doordat kandidaten steeds vaker zingeving en relevantie zoeken in hun werk: geeft mijn baan voldoening? Draag ik bij aan een maatschappelijk doel? Uit alle onderzoeken naar tevredenheid van medewerkers blijkt hoe trots mensen zijn om bij dit museum te werken. De onderlinge band en het werkplezier zijn groot.

Medewerkers van Het Scheepvaartmuseum schitteren in de campagne. Foto's: Qatcher

Jessica Augustin, hoofd Human Resources (HR): 'Begin 2023 besloten we daarom ons werkgeversverhaal te verfijnen: wat maakt werken bij Het Scheepvaartmuseum nou zo prettig? En welke elementen kunnen we beter voor het voetlicht brengen bij potentiële kandidaten?' De teams HR en Marketing van Het Scheepvaartmuseum konden hiervoor op het 'merkverhaal' voortbouwen dat eind 2022 was opgesteld. Dit document van één A4'tje benoemt waar Het Scheepvaartmuseum voor staat, welke factoren het museum zijn identiteit geven, en welke daarvan bepalend zijn voor de medewerkers. Augustin: 'Het winnen van de Museumprijs was belangrijk: de interne samenhang werd nog sterker en de trots werd ontzettend aangewakkerd. Een mooie gelegenheid om met collega's verder te bespreken wat hier werken nu eigenlijk typeert. Als de huidige medewerkers ons dat vertellen, kunnen we dit ook beter overbrengen aan nieuwe kandidaten!'

Campagne

Samen met bureau Brandmannen, gespecialiseerd in arbeidsmarktcommunicatie, tuigden we onze presentatie als werkgever op. Dat kwam behalve uit het bovengenoemde merkverhaal vooral voort uit gesprekken met medewerkers in de hele organisatie. Terugkerende componenten zijn 'een thuishaven', 'blijvend in beweging' en 'met veel plezier'. Die bevindingen dienden als basis voor een video over werken bij Het Scheepvaartmuseum. Daarin komen collega's langs die de uiteenlopende functies in het museum goed laten zien. Ze zijn gefilmd en gefotografeerd tijdens hun werk. Door deze collega's en hun werk dynamisch in beeld te brengen, laat de film de breedte aan functies en de bruisende organisatie goed zien. Bovendien worden niet alleen ruimtes in het publieke deel van het museum getoond, maar ook de keukens, de kantoren en bijvoorbeeld het depot, waardoor de film een voor bezoekers onbekende wereld zichtbaar maakt.

De crew in actie tijdens de draaidag

'Het winnen van de Museumprijs was belangrijk: de interne samenhang werd nog sterker en de trots werd ontzettend aangewakkerd'

Medewerkers van Het Scheepvaartmuseum schitteren in de campagne. Foto's: Qatcher

Jolien Heiser, adviseur interne communicatie, legt uit: 'Als mensen eenmaal bij ons werken, is het ze al snel duidelijk waarom dit zo'n leuke werkplek is. Maar we moeten het ook overbrengen aan kandidaten die het museum nog niet op de radar hebben. Bijvoorbeeld doordat de buitenwereld nog niet genoeg weet dat het museum zo'n enorm bedrijvige plek is, waar de hele week door, overdag en 's avonds, mensen werken als beveiligers, conservators, collectiebeheerders, partymanagers of projectleiders publieksprogrammering. De video en campagne laten dit zien, zodat we onze vacatures veel beter onder de aandacht kunnen brengen.' Ze besluit: 'En hoe leuk is het dat je in de campagne echte collega's ziet in echte functies. Kandidaten krijgen echt al een voorproefje van wat werken bij ons kan betekenen. Op naar nog meer leuke collega's aan boord!'

Meer informatie:
hetscheepvaartmuseum.nl/over-ons/werken-bij

Bekijk hier de video
**Werken bij
 Het Scheepvaartmuseum**

Groen? Gewoon doen!

Een gemiddeld huishouden stoot jaarlijks zo'n 19.000 kilo CO₂ uit. Al onze keuzes rond eten, wonen, reizen en recreëren hebben invloed op dit getal, en daarmee op de opwarming van de aarde. En niet alleen CO₂-uitstoot is een probleem. Ook water- en luchtvervuiling, een wereldwijd steeds groter gebrek aan zoetwater en een verminderde biodiversiteit vormen worden alsmaar urgentere bedreigingen.

Marleen Manneke en Teus Hagen

Steeds meer individuen en organisaties laten hun keuzes afhangen van de impact op het milieu en de samenleving. Aan deze positieve trend doet Het Scheepvaartmuseum graag mee. Dorian Duijker, projectleider gebouwbeheer en voorzitter van het Green Team van Het Scheepvaartmuseum, vertelt over de groene initiatieven, die zullen leiden tot een ecopositief museum in 2030: 'Dat word je door een eenvoudig optelsommetje. Je wilt een zo laag mogelijke schadelijke impact hebben op het milieu en een zo hoog mogelijk opbouwende bijdrage.'

En als de organisatie de daarvoor benodigde stappen in de juiste volgorde zet, is dat volgens Duijker niet eens zo ingewikkeld. Je moet niet verzanden in plannenmakerij, eindeloze documenten en rapporten, maar het gewoon met z'n allen gaan doen. Dat 'met z'n allen' is volgens Duijker ook de sleutel tot succes. 'We zijn zo'n drie jaar geleden met het Green Team begonnen met het creëren van bewustwording in de organisatie. Nog ver voordat er concrete doelstellingen waren, zijn we begonnen met onze wens om van elke medewerker een duurzaamheidsambassadeur te maken. We zien het Green Team als aanjager, waarbij we continu willen laten zien welke positieve initiatieven er al lopen op dit gebied.'

Laagdrempelige initiatieven

Het Green Team zet acties op die tot de verbeelding spreken: 'Een ontzettend mooie actie is de World Cleanup Day, waarbij we de buurt opruimen. We doen hier als museum heel graag aan mee, omdat we zo niet alleen ons personeel activeren, maar ook onze bezoekers kunnen inspireren.' Een andere actie die het museum zichtbaar maakt in de buurt, is het tuintje dat is aangelegd op het Marineterrein. Alle organisaties rond het terrein kregen een stukje grond dat zij zelf mochten ontdoen van stenen en naar hun eigen visie mochten inrichten. Het Scheepvaartmuseum koos voor aanleg van een kruidentuin, met bruikbare kruiden voor de keuken van het museumrestaurant. Het is een samenwerking met Rainup, een innovatiestartup die nieuwe systemen bedenkt om regenwater op te vangen. Bijvoorbeeld onder ons kruidentuintje.

Teus Hagen, Cato Ebeling Koning en Dorian Duijker van het Green Team in actie
Foto: Monique Kooijmans

Clean up On Tour-medewerker Floor van den Brandt
Foto: Monique Kooijmans

Die regenopvang raakt aan een nog te vervullen droom van Duijker. 'Ik heb heel hoog op mijn verlanglijstje de wens om iets te doen met het regenwater dat op het dak van het museum valt. Vroeger werd hier ook regenwater opgevangen en onder het pand in de kelder opgeslagen voor het verzamelen van drinkwater aan boord van uitvarende schepen. Het zou fantastisch zijn om die functie terug te kunnen brengen in 's Lands Zeemagazijn.' Ander drinkwaterweetje: op het Open Plein staat een drinkwatertap voor iedereen. Bezoekers kunnen gratis hun drinkfles vullen, zodat wordt bespaard op blikjes en plastic flesjes. Met dit soort kleine initiatieven verduurzamen we en hopen we mensen wat vrolijker te maken.

'Elke keuze die we maken wordt langs een groene meetlat gelegd en daarbij stellen we ons de vraag: "Kan dit duurzamer?" En dat lukt ons elke dag een beetje beter'

Als onderdeel van het programma 'Thuishaven' zijn allerlei projecten opgezet die de buurt bij het museum betrekken, en ook het Green Team heeft zulke plannen. Zo organiseerde het team als tegenhanger van Black Friday – wanneer die gigantische kortingen consumeren in de hand werken – Green Friday. Er werd een marktkraampje opgetuigd op het Open Plein om tweedehands speelgoed, kleding en boeken weg te geven aan jonge bezoekers. De spullen waren ingezameld door collega's. Zulke acties steunen op drie pijlers: inspiratie, plezier en personeel. Gedragsverandering bij de museumbezoeker zou een prachtig bijkomend effect zijn.

Foto: Monique Kooijmans

Een logische verantwoordelijkheid

De keuzes van het museum hebben direct impact op het personeel, het publiek en de samenwerkingspartners, zoals vormgevers en bouwers van tentoonstellingen en evenementen. Dat zijn veel verschillende mensen en partijen. Met die impact moet je verantwoord omgaan, vindt Michael Huijser, algemeen directeur van Het Scheepvaartmuseum: 'Behoud is een belangrijke functie van een museum. Van kunst, cultuur maar ook van deze aarde. Elke keuze die we maken wordt langs een groene meetlat gelegd en daarbij stellen we ons de vraag: "Kan dit duurzamer?" En dat lukt ons elke dag een beetje beter.'

Van inspiratie naar richtlijn

Na een aantal jaar 'zaaien' wil het team van Duijker nu ook graag plannen echt op papier zetten. Dat gebeurt samen met Copper8, een adviesorganisatie die helpt duurzaamheidsdoelen concreet te maken. Duijker: 'Er loopt zo ontzettend veel, maar waar zit nu de meeste impact? Uiteindelijk willen we toe naar richtlijnen, die ons gaan helpen om keuzes te maken. Nu is het nog vrijblijvend en dat is in deze fase prima, maar in een later stadium moet de richtlijn leidend zijn bij besluitvorming.' Ze geeft voorbeelden van een aantal behoorlijk concrete maatregelen: 'Nu word je aangemoedigd de vegetarische optie te kiezen bij de lunch, de leenfiets te pakken voor een afspraak in de stad en vitrines te hergebruiken bij het inrichten van

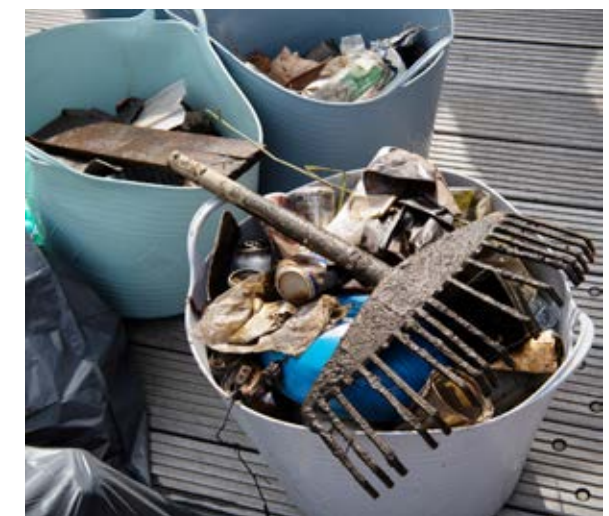

Foto: Monique Kooijmans

De deelnemers van de opruimactie bij het museum tijdens World Cleanup Day. Foto: Monique Kooijmans

een nieuwe tentoonstellingszaal. Maar we dagen collega's ook uit op minder zichtbare vlakken: ga je bewust om met dataopslag achter je bureau, zodat servers geen onnodige energie verbruiken? En hoe worden de producten voor catering door de stad vervoerd? Kan er gekozen worden voor leveranciers die werken met elektrische bestelwagens? Hoe wordt een tentoonstellingszaal koel gehouden en een werkplek in de winter warm? Alles wat zich achter de schermen afspeelde wordt opeens een zaak die naar voren wordt getrokken omdat het hoog op de agenda staat.'

Food for Thought

En daar, hoog op de agenda, zal duurzaamheid blijven staan. Niet alleen in de bedrijfsvoering, ook in de programmering. Duijker hoopt daarom dat de nieuwe tentoonstelling *Food for Thought* een publiekstrekker wordt, die mensen aan het denken zet over bijvoorbeeld voedseltransport. Want ook daar valt winst te behalen. En misschien kiezen bezoekers na het zien van de tentoonstelling deze kerst dan wel voor een gesuikerd stukje pasta uit Nederland boven op de parfait. Dan kan die framboos gewoon in Nieuw-Zeeland blijven!

World Cleanup Day 2023

World Cleanup Day, elk jaar in september, was dit jaar op zaterdag 16 september. Met bij Het Scheepvaartmuseum een grote opruimactie.

Het museum sloeg de handen ineen met zeven partners die met ons een passie delen voor water en duurzaamheid: Clean up on Tour, Flying Fish, het Watersportverbond, Plastic Whale, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Naïf en WNF. Te voet, op supps en met bootjes van Plastic Whale ruimden zo'n tachtig

deelnemers rondom het museum en op de grachten 240 kilo zwerfafval op. Dat hielp.

'We moeten nu echt verder varen om veel afval te vinden,' aldus Harp, schipper bij Plastic Whale.

De uitstekende sfeer werd nog versterkt door de aanmoedigingen van toeristen in rondvaartboten en het enthousiasme van de onvermoeibare kinderburgemeester en kinderraadsleden. Evenals

de inzet van topsporters Odile van Aanholt en Noortje en Bregje de Brouwer (Team Allianz).

Volgend jaar wil het museum nog meer collega's mobiliseren. Met curieuze vondsten als een skateboard, een stoel en een plantenpot zijn ze vast over te halen.

Op de hoogte blijven van alle groene acties? Let dan op de sociale media van Het Scheepvaartmuseum.

Ook
in het
Engels!

De Solebay Wandtapijten: Een geknoopte oorlogskroniek

Als kersverse hofschilder van de koning van Engeland ontwierp zeeschilder Willem van de Velde de Oude (1611-1693) een serie monumentale wandtapijten over de Slag bij Solebay voor de Engelse oostkust van 7 juni 1672. Hij trad kort na deze zeeslag tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en een gecombineerd Engels-Franse strijdmacht in Engelse dienst en kreeg de opdracht een reeks tapijten te ontwerpen over een zeeslag die de Republiek naar de rand van de afgrond had gebracht.

De Solebay Wandtapijten. Een geknoopte oorlogskroniek is de eerste publicatie in een reeks cahiers over objecten uit de collectie van Het Scheepvaartmuseum.

Auteur: Tim Streefkerk
Verkoopprijs: € 9,95
Verkrijgbaar in de (online) museumwinkel van Het Scheepvaartmuseum en de betere (online) boekhandel

Op de agenda

Kerstvakantie

23 december
t/m 7 januari

Is het buiten koud en guur? Kom lekker bij ons opwarmen! In de kerstvakantie is in het museum genoeg te beleven. Samen met Cinekid bieden we weer een programma voor de hele familie. Poseer voor het Greenscreen en tover jezelf naar een andere wereld, ga zelfstandig op ontdekkingsstocht door het museum of kijk gezellig naar een film in de pop-up-bioscoop. Kom je ook?

Let op: op maandag 25 december (eerste kerstdag) en maandag 1 januari (nieuwjaarsdag) is het museum gesloten.

Foto: Almicheal Fraay

Foto: Twycer

Food Nights

23 februari
t/m 29 maart

Vraag jij je weleens af waar je eten eigenlijk vandaan komt? Samen met chef en foodactivist Lelani Lewis, journalist Jonas Kooyman (*Havermelkelite*) en Slow Food Youth Network schotelen we je een bitterzoet verhaal voor met een speciaal avondprogramma. Drie avonden met talks, workshops en eten. Kom naar een van de Food Nights en leer meer over het voedselsysteem.

Kijk voor het hele programma op www.hetscheepvaartmuseum.nl

Thuishaven buurtontbijt

Het Scheepvaartmuseum won in 2022 de Museum van het jaar-prijs met het thema 'Beste buur'. In 2023 en 2024 doen we die naam eer aan met 12 Thuishaven-ontbijten. Het eerste buurtontbijt was op 23 september. Bewoners van Kattenburg, Wittenburg en de Oostelijke Eilanden zijn sinds afgelopen oktober welkom op elke derde zondag van de maand. Er is dan een gratis ontbijt voor burens van het museum. Vanaf 10.00 uur geurt het in het museum naar verse koffie, croissants en zelfgemaakte jam. Op die ochtenden is er bovendien een programma voor en door de buurt. Meer info en aanmelden via www.hetscheepvaartmuseum.nl/doen/thuishaven.

Foto: Almicheal Fraay

En nog veel meer...

Ook in de voorjaarsvakantie en de meivakantie bieden wij verschillende familieprogramma's aan.

Kijk voor een uitgebreid overzicht, het online aanbod en meer actuele informatie op www.hetscheepvaartmuseum.nl

Vereeniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum

Nautische Kring in het teken van Robbert Das

In september bezochten de leden van de Nautische Kring voorafgaand aan het jaardiner de tentoonstelling *Watersport in perspectief* van Robbert Das.

Annette Schneemann

Na een aperitief op het VOC-schip *Amsterdam* nam Isaïc Vogelsang, conservator schilderijen, prenten en tekeningen, de leden mee op zaal om te vertellen over illustrator en futuroloog Robbert Das. Samen met zijn tweelingbroer Rudolf verwierf Das grote bekendheid met de opengewerkte perspectieftekeningen op schaal van

scheep- en luchtvaart. Dat hij zijn tijd ver vooruit was, blijkt uit de tekeningen van de boten met draagvleugels en zwenkkielen, die pas twintig jaar later werkelijkheid werden.

Deze tekeningen kocht het museum aan in 2019 met steun van toen nog de Zeilkring, nu de Nautische Kring.

Het diner dat jaarlijks voor de leden wordt georganiseerd, bood ruimschoots gelegenheid om erover te praten en kennis te maken met een aantal potentiële nieuwe Kringleden. Roeland Houtman, ambassadeur van de Kring, droeg het stokje over aan Jens de Waardt, die zich de komende jaren gaat inzetten om met het museum interessante activiteiten voor de begunstigers te organiseren.

De leden van de Nautische Kring hebben diverse gemeenschappelijke delers: hun voorliefde voor de watersport en hun passie voor Het Scheepvaartmuseum.

Isaïc Vogelsang in de tentoonstelling *Robbert Das: Watersport in Perspectief*, 2023
Foto: Twycer

Kom aan boord

Naast de Nautische Kring zijn er nog andere mogelijkheden om het museum te steunen. Kom aan boord en maak behoud, onderzoek en uitbreiding van onze wereldberoemde maritieme collectie mede mogelijk. De Vereeniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum bundelt de krachten van individuele maritieme liefhebbers. De Vereeniging organiseert ledenactiviteiten in en rondom het museum. Daarnaast geeft zij ondersteuning bij aankopen. Komt u aan boord? Dan bieden wij u graag iets extra's.

Vriend

€ 75 per jaar voor twee personen

Vrienden voelen zich verbonden met het museum en de collectie. Zij steunen het museum met € 75 per jaar. Ze hebben onbeperkt toegang tot het museum (voor twee personen) en worden uitgenodigd voor previews, openingen en tentoonstellingen. Vrienden ontvangen twee keer per jaar *Zeemagazijn*, het magazine met nieuws over museum en collectie en krijgen 15% korting in de museumwinkel en het restaurant.

Jonge Compaenen

€ 75 per jaar voor twee personen

Jonge Compaenen zijn voornamelijk *young professionals* tot 35 jaar met een grote liefde voor het museum en de collectie. Zij steunen het museum met € 75 per jaar en hebben dezelfde privileges als de Vrienden. Daarnaast ontmoeten ze elkaar bij een jaarlijkse Zomerborrel en wordt voor hen een bezoek aan een kunstbeurs georganiseerd. Tevens krijgen zij een uitnodiging voor de Museumnacht.

Begunstiger Fellowshipkring

€ 250 of € 500 per jaar voor twee personen

De Fellowshipkring steunt de gast-onderzoekers in het museum. Zij krijgen de kans om in het museum maritiem erfgoed te bestuderen en zichzelf te ontwikkelen in hun vakgebied. Sommige gastonderzoekers groeien uit tot conservator. De begunstigers van de Fellowshipkring hebben dezelfde privileges als de Vrienden en krijgen uitnodigingen voor openingen van tentoonstellingen en voor bijeenkomsten als de jaarlijkse Fellowshipsmiddag. Bij een verbintenis voor vijf jaar is de bijdrage fiscaal aftrekbaar.

Collectiekring

€ 1.000 per jaar voor twee personen

De Collectiekring verbindt liefhebbers van maritiem erfgoed en Het Scheepvaartmuseum met elkaar. Hun hart ligt bij de rijke en diverse collectie van de Vereeniging en met hun steun is het mogelijk de collectie met bijzondere stukken uit te breiden of stukken te laten restaureren. De begunstigers van de Collectiekring worden uitgenodigd voor openingen van tentoonstellingen en voor exclusieve bijeenkomsten van de kring, zoals een depotbezoek of een verhaal op zaal van een conservator. Bij een verbintenis voor vijf jaar is de bijdrage fiscaal aftrekbaar.

Een borrel op de clipper *Stad Amsterdam*. Foto: Alizé

Interesse?

Voor meer informatie en online aanmelden kijkt u op www.hetscheepvaartmuseum.nl/vnhsm. U kunt ook contact opnemen via vereniging@hetscheepvaartmuseum.nl of 020-5232 222.

Nieuwe traditie van de Fellowshipskring

De Stichting Fellowships en Het Scheepvaartmuseum organiseerden op dinsdag 19 september speciaal voor de begunstigers van de Fellowshipskring een informatieve middag in het museum, als dank voor hun bijdragen aan het fellowshipsprogramma.

Jeroen Vahrmeijer

De begunstigers werden voorgesteld aan enkele fellows en oud-fellows die in het museum onderzoek doen of hebben gedaan. Jaap Jacobs, momenteel Dr. Ernst Crone Fellow, besprak in een lezing over zijn onderzoek naar twee banden uit de collectie van Het Scheepvaartmuseum met contemporaine afschriften van documenten over de Tweede Engelse Oorlog (1665-1667). Deze zogenaemde Boxer-banden roepen diverse vragen op, waar Jacobs in zijn presentatie op inging (zie ook p. 40-43). Isaac Vogelsang, conservator schilderingen, prenten en tekeningen – en oud-J.C.M. Warnsinck Fellow – gaf een

rondleiding door de tentoonstelling *Robbert Das: Watersport in perspectief*.

Tot slot gaf Charlotte Jarvis, oud-J.C.M. Warnsinck Fellow en nu aangesteld als Meyjes Wetenschappelijk Onderzoeker bij het museum, uitleg over de tijdelijke tentoonstelling *Jenever op zee*. Deze tentoonstelling toont de resultaten van Jarvis' J.C.M. Warnsinck-onderzoek. Jarvis sprak over de geschiedenis van jenever in de Nederlanden en het distilleerproces. Ze vertelde hoe en waarom jenever werd verstrekt op schepen, om hoeveel jenever het dan ging en wat de drank voor invloed had op de zeelieden.

Aan de hand van objecten in de tentoonstelling besprak Jarvis hoe jenever terugkomt in archeologische bronnen en legde uit hoe zij geschreven historische bronnen combineerde met onderwaterarcheologie voor een beter beeld van het verleden. De middag werd passend afgesloten met een jeneverproeverij op het Open Plein van het museum.

De middag was een eerste editie in wat een nieuwe traditie gaat worden. Voor meer informatie over het Fellowshipsprogramma en hoe u de fellows kunt steunen, kunt u contact opnemen met de afdeling Development van Het Scheepvaartmuseum. Mede dankzij de bijdragen van de begunstigers van de Fellowshipskring blijft het mogelijk voor Het Scheepvaartmuseum om opdracht te geven voor onderzoek naar objecten en verhalen uit de collectie.

Onze jaarlijkse Fellowshipsmiddag voor een breder publiek staat gepland voor vrijdag 1 maart 2024.

Charlotte Jarvis geeft uitleg over de tentoonstelling *Jenever op zee*
Foto: Het Scheepvaartmuseum

De tentoonstelling *Jenever op zee*
Foto: Het Scheepvaartmuseum

Activiteitenkalender 2024

Alle activiteiten zijn onder voorbehoud van wijzigingen. Nadere informatie ontvangt u per mail.

vrijdag 5 januari
Nieuwjaarsbijeenkomst
alle leden

vrijdag 1 maart
Fellowshipsmiddag
alle leden

zaterdag 9 maart
Bezoek TEFAF
Nautische & Collectiekring

donderdag 11 april
Nautische Kring Diner
Nautische Kring

woensdag 22 mei
Algemene Leden Vergadering
alle leden

vrijdag 31 mei
Young Professionals Night Amsterdam Art Week
Jonge Compagnen

vrijdag 21 juni
Zomerborrel Jonge Compagnen
Jonge Compagnen

vrijdag 20 september
Bezoek fotografiebeurs Unseen
Jonge Compagnen

september
Bijeenkomst Fellowships-/Collectiekring
Jonge Compagnen

zaterdag 2 november
Museumnacht
Jonge Compagnen

november
Museumsymposium
alle leden

dinsdag 17 december
Zeiler van het Jaar Gala Watersportverbond
Fellowships-, Nautische en Collectiekring
en Het Compagnie Fonds

Het Compagnie Fonds

Het Compagnie Fonds is het particuliere steunfonds van Het Scheepvaartmuseum. Het fonds is in 2008 opgericht om begunstigers actief en duurzaam bij het museum te betrekken. De participanten van Het Compagnie Fonds hebben een groot hart voor de maritieme geschiedenis, het water en de watersport.

Het fonds biedt de mogelijkheid kapitaal te vormen om bijzondere museale projecten uitvoerbaar te maken en de vernieuwing van het museum te ondersteunen. De afgelopen jaren zijn de giften van de participanten van Het Compagnie Fonds onder meer besteed aan het nieuwe terrasponon, nieuwe masten voor de replica van de Oost-Indiëvaarder *Amsterdam*, de Solebay Wandtapijten, digitalisering van technische tekeningen en de tentoonstelling *Willem van de Velde & Zoon*.

Participanten van Het Compagnie Fonds ontvangen unieke privileges, waaronder uitnodigingen voor exclusieve activiteiten zoals het Jaardiner, de Heeren XVII Cup en de Pakhuys-lezing of -excursie. Participanten kunnen tijdens openingsuren kosteloos gebruikmaken van de historische Admiraliteitskamer.

De bijdrage voor Het Compagnie Fonds bedraagt € 3.000 per jaar voor twee personen bij een verbintenis van vijf jaar. Uw bijdrage is fiscaal aftrekbaar.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Betty van Steinvorn via bvsteinvorn@hetscheepvaartmuseum.nl of 020-5232 256.

Activiteitenkalender 2024

woensdag 10 april
Pakhuys-lezing

juni
Pakhuys-excursie
Koninklijke Nederlandse
Redding Maatschappij
(KNRM) IJmuiden

20 en 21 september
Heeren XVII Cup in
New York

25 november
Jaardiner

#museumvanjou